

Liepsnagai aš tave myliu, —
Tėvyne, tėviškėlę brangia,
Visvien kurioj esu padangėj,
Kurioo beečiau aš keliu.

Juozas Mikučis

Lietuviai

Lietuvos
nacionalinė
M. Mažvydo
biblioteka

LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Nr. 29 (88)

Augsburgas, 1947 m. liepos mėn. 19. d.

III metal

Lietuvių Rašytojų Tremtinių sąvažiavimo, įvykusio liepos 11–12 d., dalyviai, Augsburgas-Hochfelde baltų stovykloje prieš postėdžių salę

Don. Sulaičio nuotr.

Juozas Girnius

TAUTIMO SOLIDARUMO MORALINIAI PAGRINDAI

Niekada vienybė nėra taip reikalinga, kaip tokia nelaimės valanda, kurią dabar pergyvename. Ir žydų tauta, tasai nuostabūs tautinio atsparumo pavyzdys, už savo tautinės gyvybės išlaikymą ypatingai turi būti dėkinga savo mokėjimui išlikti vieningai. Deja, paprastai tačiau svetur kaip tik labiau riejamasi, negu namie, — riejamasi, kol visus suvienija tik bendras nutautėjimas!

Šitos grėsmės akivaizdoje atsiminkime: Lietuva rašyta kiekvieno mūsų kaktose, Lietuva pulsuoja kiekvieno mūsų krauju, Lietuva plaka kiekvieno mūsų širdimi. Lietuva — kiekvienas mūsų. **Myliėti Lietuvą — tai myliėti Lietuvius, myliėti kiekvieną Lietuvį.** Lietuvius meilė nuskaidina nuo meilės lietuviui. Tai vienas ir tas pats dalykas. Kas sakytusi myliu Lietuvą, bet stokotų meilės lietuviui, tasai pats liudytojas, kad jo patriotizmas tėra tuščia deklamacija.

Todėl visuose mūsų tarpusavio santykiuose, net pačiuose kasdieniausiuose, turime nepamiršti, kad susitinkame lietuvis su lietuviu. Mūsų broliškam sugyvenimui grėsmė ateina dvejai. Iš vienos pusės — labai dažnai liekame akli mūsų artimųjų vargams bei rūpesčiams. Bet užtat esame labai akylūs pastebėti kiekvieną, tikrą ar tik tariamą krislį ant kito. Pirmuoju atveju nusikalstame meilės pareigai, antruoju — tiesai. Neįstiesiame pagalbos rankos reikalingiesiems, bet uoliai puo-

lame kiekvieną, įtardami visu galimu, nesvarbu — būtų ar nebūtų. Tada ir pasidarome panašūs į besiriejantių elgetų gaują, kur kiekvienas, patsai sau užgnaužęs, dairosi, ar nerai ant ko užsipulti ir ką nors iš kito išplėsti.

Minūs, kad Lietuva yra gyva kiekviename lietuviuje, nėra tikrai poetinė metafora, o konkreti mūsų kasdieninių santykių meilės grindimo norma. Konkretai tariant, ji skelbia:

Neįstiesimas pagalbos rankos jos reikalingam tautiečiui, yra neįstiesimas rankos pačiam Lietuvai. Savo tautiečio apsikimas yra pačios Lietuvos apvogimas, nes sunaikinimas lietuvių lietuvių patikėjimas. Savo tautiečio apšmeižimas yra purvo drėbinimas pačios Lietuvos veidui. Savo tautiečio melagingas įskundimas yra pačios Lietuvos priešų išdavimas.

Tačiau nebūtų didesnio meilės lietuviui išnekinimo bei suprofanavimo, jei jos vardan būtų reikalaujama užsimerkyti prieš mūsų tarpin besibraunantis negeroves. Meilė žmogui ir meilė jo ydoms — tai du ne tik nesusiję, bet taip pat vienas antram priešingi dalykai, kaip tiesa ir melas. Kas ką tikrai myli, negali būti jam abejingas, vadinasi, užmerkti akis prieš jo netobulynes. Senu Platono žodžiu tariant, meilė yra ne kas kita, kaip patsai mylimajam tobulumo troškimas. Gėris yra meilės esmė. Ir meilė todėl iš tiesų reiškiasi ne abejingum prieš blogį akių užmerkimo, o gėrio

reikalaujančiuoju atvirumu. Todėl ir mūsų meilė lietuviui neturi virsti abejingumu jo tykojančiai nuosmūko grėsmel, o turi žėrėti skaidriu reikalavimu, kad ir šiandieninis lietuvis liktų tauriai dingdingas, koki buvo mūsų tėvai, nežūrint jų kalmietiškaį šiurkščiau paviršiaus. Vienu žodžiu, myliėti lietuvi, — tai rūpintis, kad įsiai visose sąlygose liktų žmogus kilniausia šito žodžio prasme.

Akcentuoju tai visa jėga, turėdamas prieš akis faktus, kaip labai dažnai tai padedama mūsųse užmiršti. Prisimenu vieną laikraštį, kuris kuio ramiausiai protestavo, kaip drįstama viešai rūpintis kova su beįsiveisiančiomis mūsų tarpe negerovėmis, nes tuo esą mes matys kenkiame geram lietuviu vardu. Tačiau gėda ne su negerovėmis kovoti (jei reikia — ir viešai), o į jas ramiai žiūrėti bei teisinti sąlygomis (sąlygomis galima visa pateisinti). Ne kova su negerovėmis kenkia geram mūsų vardu, bet pačios negerovės. Kad visur visko pasitaiko, kiekvienas supras, net pašalietis. Bet nesirūpinimo ir abejingumo — niekas nepateisins. Ir tai, kas, mano nuomone, šiandien turi teikti mums daugiausiai rūpestio, yra ne pačių negerovių grėsmė, o tai, kad mes prarandame vertės matys, užmigdomė savo sąžinės ir nebeįlaikome blogybės bėmės.

Tai ir yra didžiausias pavojus. Labiau imame jaudintis nebe dėl pačių blogybių, o tik dėl jų aikštės išlikimo. Pradedame pagaliau „tolerancijos“ vardan ramiai pakesti net ir viešas negeroves, bet užtat „gero lietuvi vardo saugojimo“ bei „tautinio solidarumo“ vardan šokame puliti kiekvieną, kuris prieš viešiasias

negeroves drįsta ir kovą viešai pradėti. Lyg blogybė nebebūtų blogybė ir lyg viskas būtų leista, išskyrus prabilti sąžinės balsui. Ir šita nuotaika tiek įsigali, kad ji užkrečia net tas institucijas, kurios specialiai pašauktos tautos moralei saugoti.

Ir tačiau moralinis atsparumas yra pati tautinio atsparumo sąlyga. Todėl, kas griaua moralinį atsparumą, skelbdamas, jog moralinis palaikymas tėra kiekvieno „privatus reikalas“, iš tiesų drauge griaua ir tautinio atsparumo pagrindus, laidoja mūsų tautinės gyvybės išsaugojimo viltį. O dangstyti šitą moralinį reliatyvizmą lietuvių meilės vardu yra lygu ciniskai išpažinti lietuviui panieką — lietuviškumą sutapdinti su moraliniu palaidumu.

Vienu žodžiu mūsų tautinio solidarumo pagrindai turi būti ne kas kita, kaip visų mūsų bendra pastanga kovoti už mūsų moralinio lygio išlaikymą, nes tai ir yra visų pirmą tikroji lietuvių meilės prasmė. Meilė lietuviui — tai rūpestis, kad iš tiesų lietuviškumas būtų kilniausio žmoniškumo įkūnijimas.

Kada tai bus visų suprasita, savaime sukleitės ir vadinamosios visuomeninės kovos. Moralinė tautos kultūra — tikrasai tautinės vienybės laidas. Tautos vienybė ardo ne pati organizacinė diferenciacija, kuri yra natūrali demokratinei laisvės apraška, o nepakankamai kultūringas tarpusavio santykiavimas. Ir todėl rūpinantis tautos vieningumu, tenka kilninti mūsų asmeninį ir visuomeninę moralę o ne naiviai skelbti tokią vienybę, kuri būtų pagrįsta idėjinio bei visuomeninio abejingumu.

Tautos skaldymo veiksmu organizacijos virsta tikėtai tada, kai jos išsiskaido į kliskas. O kliskos ir yra būdinga visuomeninės moralės smukimo apraška. „Saviesiems“ viskas leidžiama, ir kiekvienas „savasis“ ginamas, net jei, dalyka objektyviai vertinant, tektų jį atvirai ir „saviesiems“ pasmerkti. Bet užtat su perdutu uolumu ieškoma nuodėmių „svetimiesiuose“, o nekartą melagingai drabstomi purvais žmonės vien tam, kad būtų nukreiptas visuomenės dėmesys nuo savųjų nuodėmių. O kai nekartą panašiai atsakoma ir iš antrosios pusės, tada ir gauni tą vaizdą, kurį lietuviškai vadiname partinėmis rietenomis. Ir nėra kito kelio šioms rietenoms išveisti, kaip išmokyti vertinti žmones ne pagal „savumą“ ar „nesavumą“, o visų pirma pagal asmeninį žmogaus padarumą. Tuo pačiu uolumu (ir dar didesniu), kurio reikalaujame padarumo iš „svetimųjų“, privalu jo reikalauji ir iš „savųjų“. Kai moraliniai reikalavimai bus lygiai keliami visiems, neskiriant „savųjų“ ir „svetimųjų“, partinės rietenos nejučiomis pačios aptils, nes jas pakeis visų bendra pastanga kovoti už lietuviškosios bendruomenės moralinį, ir tuo pačiu tautinį atsparumą. Moralinis padarumas — vienintelis tiltas, kuris mus visus gali jungti, užgrįsti visus vienus nuo antrų skiriančius tarpeklis.

Trumpai suglaudžiant, tik moraliniu pagrindu pagrįsta meilė lietuviui bus tasai ryšys, kuris mus visus suteiks į vieną brolišką bendruomenę, valdomą ne egoistinio fakto „savoje kiti peiti“ (tesigėbi, kaip kas išmano!), o visuomeninio principo „vienas už visus ir visi už vieną“.

ZIBURIAI LITHUANIAN WEEKLY THE LIGHTS

Authorized by
Headquarters European Command
Civil Affairs Division

Leidėjas - redaktorius JUOZAS VITENAS. Laikraščio meninė pusė tvarko dail. V. RATAUS. Redakcija ir administracija: Augsburg-Hochfeld, Baltic Camp. Išleista kartą per savaitę, šeštadieniais.

Printed by Haas & Cie., Augsburg Atskiro numerio kaina RM. 1.50

Del galimybės atvykti Argentinon

Gaudamas daug laisvų iš mano malonių tautiečių, vangiančių Vakarų Europoje, beveik kiekviena laisvė esu prašomas atsakyti maždaug į tuos pačius klausimus. Del tų bendrųjų klausimų tenka pažymėti:

1. Vizos gavimo galimybės: Nesant tuo tarpu Vokietijoje Argentiniečių konsulų, šis klausimas atsidūrė užburtame rate. Kai mes čia, Argentinoje, krepiamės Imigracijos Direkcijai, mums kategoriškai atsakoma, kad iš čia jokių būdu negalima gauti įvažiuavimo leidimo, o norintieji atvažiuoti būtinai turi kreiptis į artimiausią Argentiniečių konsulą vietoje. Kitaip, sako jie, negalima, nes to reikalauja įstatymas, ir įstatymo jie lauzyti negali. Iš Vokietijos gi mums rašo, kad Tarpt. Pagėb. Komitetas Munchene aiškina, kad vizą jie gali padėti išsirašyti per Paryžiaus ar Šveicarijos Argentiniečių konsulatą, reikia tik vienos smulkmenos... tai — iš Buenos Aires Imigracijos Direkcijos leidimo. Kad galima būtų išeiti pagaliau iš to užburtu rato, čia Argentinijoje buvo kreiptasi su atitinkama medžiaga į patį prezidentą Peroną su specialia peticija. Buvo taipgi patiekta UNRRA direktoriui, labai puikius atsiliepimai apie lietuvius tremtinius, rekomenduojant juos, kaip labai darbščius, kultūrinius, tvarkingus, švarius ir visais atžvilgiais pavyzdžius žmones. Principe valdžia ir Imigracijos Direkcija yra geros nuomonės apie lietuvius ir sutinka priimti mūsų nors ir visą šimtą tūkstančių, bet kai praktiškai reikia tik dėl vieno rūpintis, tai taip ir neįmanoma pralaužti formalumų sienos. Del to pasistengėm argentinų spaudoje parašyti atitinkamų aliamuojančių straipsnių, peticijomis ir memorandumais prašėm Vyriausybę pasiųsti Vokietijon specialią Argentiniečių komisiją DP atgabendimui. Ir toliau prašysim, bėsim ir tikimės, kad bus atidaryta. Rašydami šias eilutes gavau žinių iš Šveicarijos ir Romos, kad greit jau tokia komisija pradės veikti. Siomis dienomis Argentiniečių spaudoje užtikau žinią, kad Tremtinių emigracijai Argentinon tirti specialiai Europon pasiūstas Argentiniečių atstovas Lutti jau pasiekė pačią Vokietiją. Taigi, reikalai jau greit pajudėti iš vietos.

2. Darbo ir pragyvenimo klausimas Argentinoje. Argentina yra šandien tas laimingas kraštas, kuriame neegzistuoja nedarbo klausimas. Darbo yra, reikia tik norėti dirbti. Didelę tačiau daro klaidą tie mūsų tremtiniai, kurie vaizduoja Argentiną kaip beveik laukinį kraštą ir tikisi, kad jie čia gaus inteligentinį darbą. Argentina turi savo didelius 6 Universitetus (14-ai milijonų gyventojų), inteligentijos perteklius čia gana didelis. Gydytojų, dantų gydytojų, advokatų ir kitų tos rūšies specialistų svetimi diplomatai čia nepripažįstami. Inžinieriai (ypač mechanikai) ir technikai čia turi gana geras perspektyvas. Amatnininkai, kaip staliai siuvėjai, šaltkalviai, tekintojai, — darbo gaus tikrai. Chemikai taip pat čia yra pagedaujami specialistai. Labai mielai įsileidžia ūkininkus, ir kas iš mūsų tikrai myli šią sritį, ūkininkaut galės nebogai. Žemė čia dar laukia žmonių. Jos derlingumas ir gerumas primena Ukrainą. Argentiniečių industrija visaiškai dar jauna, bet plečiasi nepaprastu tempu. Net, palyginti, ir visai maži fabrikėliai čia sugėba šandien uždirbti milijonus. Fabrikuose darbo rasti nesunku. Darbininkui mokama neretai geriau, negu kanceliarijos tarnautojui. Darbininkas uždirba nuo 7 ligi 13 pezų už darbo dieną. Pragyvenimas kainuoja maždaug tiek: pietūs 1,5—3 peza, kambarys tolaim priemestis — 30—50 pezų, butas 2 kambarių centre — apie 180 p. ir net daug daugiau, toli priemiesčiuose maždaug apie 100; bet kiek švaresni butai, palyginti, labai brangūs ir gauti labai sunku. Kostumas vietinės

medžiagos kainuoja apie 200 ir daugiau, angliškos medž. — 400 ir brangiau. Batai — 25—50 pezų. Morkiniai — 15—35. Gauti galima visko, ko tik nori ir kiek tik nori. Maisto irgi yra tiek, kad nėra tikrai sotensio krašto šandien pasaulyje už Argentiną. Labai gerą vardą, čia turi lietuvės virėjos. Kartais net laikraščiuos tenkų užtikti skelbimus, kad ieškoma virėja lietuvė. Daugumas mūsų čia nuo seno dirba pas turtingus argentiniečius, kaip tarnai bei tarnaitės, kurie turi ypatingai gerą vardą, yra mylimi, gauna labai gerą išlaikymą ir dar nuo 80 ligi 150 pezų mėn. atlyginimo. Daug geriau ir švariau negu fabrike. Nemažai mūsų čia dirba porterais (durininkais) prie didelių namų. Jie irgi nebogai čia apmokami. Atvirai reikia pasakyti, kad ir mūsų tremtinių laukia panašūs likimai, tik fantastai gali guostis svajonėmis apie inteligentinį darbą. Man pačiam žiauri realybė seniai jau išdukinio iš galvos tas svajones.

Visais tais klausimais tokia yra mano asmeniška nuomonė. Galimas dalykas, kad aš klystu, kad sprendžiu per subjektyviai, bet tuo tarpu mano emigrantinis patyrimas šiame krašte tik gražu negalima paįstyti rožinėm spalvom, nors pati Argentina man patinka ir nesigailiu čia atvažiuoti, nes puikiai žinau, kad niekur niekas mūsų nelaukia... Atvažiuavau čia vienas, dabar jau turiu nuolatinį savo draugą ir palydovą — vargą, ir rūpestį, kuris bet gi nėra toks blogas, nes galvina šviesią viltį, kad gyventi čia bus galima, ypač kai čia tiek daug laisvės ir atieties galimybės tokios didelės. Kai Europoj žmonės pianausi dėl žemės centimetro, čia per neužmatomus žemės plotus skrenda laisvas vėjas ir neša viltis naujo, laisvo ir sotaus gyvenimo darbą mylinčiam žmogui...

Lietuviška sodyba

V. Augustino projektas ir nuotr.

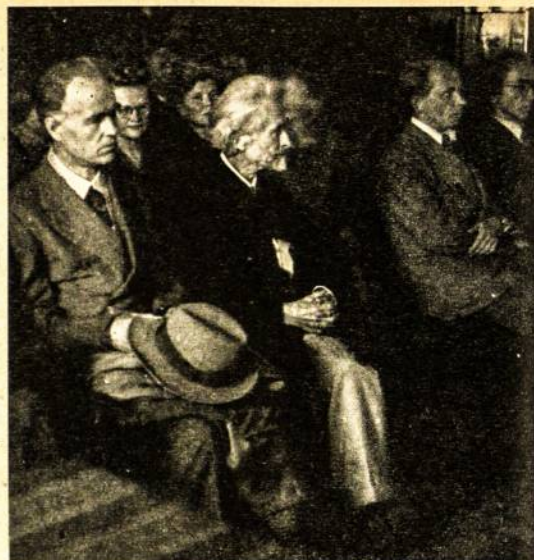
A. Rūkas.

Spaudos pestynės, modernusis menas ir entuziasmas

Sakoma: nėra namų be dūmų. Tai turėtų reikšti, jog ir gražiausiai sugyvenantieji jaunavedžiai retkarčiais apsipeša. Natūralu, kad ir mes savo tremtininkos spaudos puslapiuose neretai išvysime vienas antram kailį. Stai, Vytautas Alan-

tas, neaiškiai prasitarė, jog neturįs ko daug mokyti iš Vakarų: tuoj užpuolė jį „Ziburių“ bendradarbis ir iškočiojo. Stasys Santavaras išleido eilėraščių knygą, kuri nepatiko Leonui Miškinui, ir pastarasis taip jį sutasė, kad rodo, jog ir atsikelti neįmanoma. Prof. Vaclovas Biržiša išspėrė kailį J. Girmiui, o su prof. Pranu Skardžium žada net nebesivieškinti... Tai tik kelios nuotraukos „peštynių“, pasitaikiusių mūsų spaudoje.

Ir boksinkinai, ir imtininkai, ir visokie kitokie peštynių meistrai nesimūša kaip pakliuvę, o laiko si tam tikrų taisyklių. Reikėtų, atrodo, ir spaudos pestynėse bent elementariausiu mandagumo ir spaudos etikos dėsnį laikytis. Deja, šis reikalas mūsųose dažnai ir slubuoja. Nenuostabu, nors ir neleistina (to turėtų redaktoriai žiūrėti), kad jaunikiškai pasikarsčiuoja ir prikalba devynias galybes piktų ir nereikalingų žodžių, bet kai profesorai... Čia turiu galvoje prof. J. Balio labai neskanų ginčą su moder-

Lietuvių Rašytojų Tremtinių suvažiavimo darbo posėdis

Don Sulaičio nuotr.

nistais dailininkais, Alfonso Dargio „Lietuviškų vestuvių“ knygos pasirodymo proga.

Apie etnografiją nieko neįmanau, ir jeigu prof. J. Balys būtų rašęs tik tuo klausimu, nieko ir nesakyčiau. Bet reikalas eina ne apie etnografiją, o apie modernųjį meną, kur prof. J. Balio autoritetu jau nebegalima pasikliauti. Tačiau dėl to irgi nebūtų dar reikalo rašyti; o priežastis yra, ir visai kita.

Laikau save dar labai jaunu, ir jaunimo rūpestiai tebėra ir mano rūpestiai. Ir kai jaunimas, prof. J. Balio autoritetą pagarbindamas, bet dalyko iš esmės neišsiaiškino, labai jaunatviškai puola į entuziazmą, neregauoti negaliu, — sąžinė neleidžia. Kalba čia eina apie Bonos universiteto lietuvių studentus, kurie, perskaitę prof. J. Balio nelabai korektišką straipsnį, išsireiškė net viešą padėką spaudoje. Ačiū Dievui, kad tai padarė tik Bonos universiteto studentai ir, kiek man teko nugirsti, ne viešame susirinkime nutarė, o tik privačiu būdu surinkę parašus. Dar kartą ačiū Dievui, nes vienį Bonos universiteto studentą lietuvį jau nereprezentuoja mūsų studentijos kultūrinio lygio ir meninio skonio.

Moderninio meno esmės, dvios ir formos aiškinti čia nesiimsiu, tai mažiau ar daugiau padarė patys menininkai (P. Augustas, ir L. Vilimas). Man rūpi kitas klausimas būtent — mūsų meno santykis su Vakarų menu. su kuriuo mums daugiau masiškai tenka susidurti tik dabar, atsiradusiems Vakaruose ir galintiems, kad ir nepilnai, tą Vakarų meną pažinti iš arčiau (meno parodos Munchene, Tübingene, Stuttgarte ir kitur, modernių amerikiečių, prancūzų, anglų autorių veikalai vokiečių teatruose, prancūzų, amerikiečių ir anglų žurnalai ir kt.).

Kaip ne kaip, mes gyvename ant Rytų Europos slenkčio, į Vakarų, Istorijos būvyje ne vieną kartą atkakliai gynėme Vakarų kultūrą nuo Rytų barbarizmo, ir tie nuopelnai ankščiau ar vėliau mums turės būti užskaityti. Bet taip pat reikia sutikti, kad mūsų kultūroje yra daug rytietiško elemento, kurį mums suteikė ilgametė valstybinė ekspansija į Rytus ir ilgi metal, išgyventi Rusų imperijos vergijoje. Nepaneigdam didelių rusų kultūros laimėjimų praeityje, konstatuojame jų visokiarojo meno „suvalstybinimą“ ir „socialistinę realizmą“, kuris mums, pačios prigimties gėmese laisvos tautos žmonėms, yra visiška svetimas Menas, tikrasis menas, amžinai buvį individualus, ir jo į vienokius ar kitokius rėmus įkeldinimas yra drauge ir jo pažangos stabdis.

Deja, vyresnioji mūsų karta menininkų įsigijo daugiausia kaip tik tose paciose meno sferose, iš kurių dabartinė Rusija ir suformavo savo socialistinį realizmą, nepažengiantį nė vieno žingsnio į priekį. (Juk ne paslaptis, kad rusų dramos teatras, antrajame šio amžiaus dešimtmetyje stebėnų Europą, šandieną gyvena tuomet pasiektais laimėjimais, ir K. Stanislavskio „Vyšnių sodą“ pastatymo per porą dešimtų metų nėra per nago juodumą nėra pralenkęs). Todėl ir šandieną gerai atsimename, koks triukšmas kilo pas mus tuomet, kai būrys jaunųjų dailininkų, studijavusių Vakarų Europoje ir pasivadinsiu „arsininkais“, parsivežė naujas meno idėjas į naują skoni.

Anuometinis triukšmas suprantamas — arsininkų menas buvo, maždaug, bomba sentimentalų romantikų ir realistų meno pasaulyje. Bet panašus triukšmas šandieną — jau nesupratinamas, ar, geriau pasakius, nesupratinamas.

Atrodo, naivu būtų manyti, kad mūsų (kalbu apie žmones, puolančius modernųjį meną) meninis skonis ir meno supratimas yra tobulesnis ar tikresnis už visos eilės Vakarų Europos kraštų, kaip Prancūzija (jau ilgas laikas pirmaujančių tapybos ir grafikos menui pasaulyje), Anglija, Italija, Amerika, pagaliau Vokietija. Ne, čia reikia ieškoti kitur pakasto šuns. O priežastis, tur būt, yra toji, kad mes nesame pasirušę modernųjį meną suprasti ir pajauti, bet patys sau ir kitiems nenorime to prisipažinti.

Kokiame meno pasaulyje bren-dome mūsų vyresnioji karta, jau kalbėjome. Nenuostabu, kad jai, su nedidelėmis vakariečių išimtimis, ir liko brangus, artimas ir gerai suprantamas romantizmas bei realizmas visokiame mene. Vidurinioji karta, turiu galvoje tuos, kurie auklėjosi jau Nepriklausomoje Lietuvoje, deja, tapybos ar grafikos menui pažinti bei pajauti neturėjo ir tinkamų sąlygų, meno gyvenimui susikoncentravus tik Kaune, o gimnazijų bei kitų vidurinių mokyklų mokytojams paįsiojus pamokas paskyrus daugiau praktiškai piešimui, o ne supažindinimui mokinių su meno istorija ir stiliais. (Stai, kas kaltas dėl Bonos universiteto lietuvių studentų nepaįsėjus entuziazmo).

Panašiais atvejais turėtume būti santūresni ir turėti pakankamai asmeninės savigarbos prisipažinti, kai ko nors nesuprantame ar neįjaučiame, o ne — kas dar blogiau — svaitytis piktai žodžiais dėl vertybių, kurios daugelio tikrai už mus ne žemesnio kultūrinio lygmens žmonių kuriamos ir branginamos.

Rašytojai ir suvažiavimo svečiai pietauja

A. Grybas.

Vertos paminti sukaktys

Ne iš dangaus iškrito mūsų nepriklausomybė. Ji buvo iškovota pasiryžusių tautos sūnų vargu ir išpirkta krauju, gausiai išklieta nepriklausomybės kovose. Jų aukos tauta nepamiršo ir amžiais nepamirš. Ji bus minima, kol bus gyvas bent vienas šamoningas tautos sūnus.

Tačiau iš nepriklausomybės laikotarpio pasididžiavimo, savo vertės supratimo ir ateities vilnims pagrindo teikia ne vien nepriklausomybės kovose parodytas entuziazmas ir pasiaukojimas. Tas šviesusis laikotarpis, leides išbandyti jėgas, tikino mus ir parodė pasauliui mūsų tikrybinius sugebėjimus bei pajėgumą paties tvarkytis. Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse ir valstybės kūrimo pirmuosiuose metuose pasauly kiekviena proga dar buvo reiškiamas abejojimas dėl mūsų tautos subrendimo savarakiškam politiniam gyvenimui. Šiuo atžvilgiu nerimo kirmas, tur būt, išgraudavo net patį kovotojų širdis, nes ištikrų dirva buvo labai plati ir įželsi, darbininkų maža. Kai kurioms gyvenimo sritims nebuvo jokių patyrusių specialistų. Valstybė turėjo kurtis blogiausiose sąlygose, nesant jokio administracijos aparato, perimdama sugriautą ūkį. Ir dar tokį ūkį, kuris atsiminė tik atsilikusias formas, kuriame beveik nebuvo žmonių su platesniais užsimojimais, siekiančių pažangos ir tam pasiruošusių. O vis dėlto buvo drįsta imtis darbo, žengti į naują šviesesnę tautos rytojų. Šiandien mes su pasididžiavimu konstatuojame, kad buvo nuveiktas didelis darbas, kad buvo išvartas platus ir skaidrus baras, apimęs visas gyvenimo sritis. Šito laikotarpio mes ne tik gedime, bet juo didžiujames, laikome jį tautos brandos atestatu, kurio negali paneigti jokie nedraugai.

Tačiau šitą vargo vaikų darbą mes per retai beprisimename. Tarytum visa tai būtų savaime pasidarę, po šilto lietučio sužalavę. Oi, ne. Buvo daug dirbama, siejiamasi, studijuojama ir ryžtamasi. Buvo ryžtamasi, nes reikėjo pateisinti geriausių tautos sūnų aukas, jų pralietą kraują. Jis negalėjo būti veltui išlietas. Jei jų kraujo kaina atgintoji valstybė savo tautai nepajėgusi būtų nieko geresnio duoti, veltui būtų buvusi jų auka.

Valstybės vidaus gyvenimo pagrindų nustatymas, kaip ir nepriklausomybės deklaracijoje buvo numatyta, priklausė Steigiamajam Seimui. Jis savo darbą pradėjo dar tebevykstant kovoms su išorės priešiniais. Tad suprantama, kad pirmieji jo rūpesčiai buvo susiję su tomis kovomis, o valstybės vidaus statybai kertiniai akmenys buvo padėti tarp-

tautinei padėčiai jau kiek apri- mus — 1922 m. Mūsų nepriklausomybės laikotarpis šie metai yra neabejotinai patys didieji. Nėra reikalo juos lyginti su kruvinųjų aukų 1919–1920 m., nes tai nelyginami dalykai. — Čia kūryba ir kietas darbas, ten sventas entuziazmas ir pasiaukojimas. Mes turime prisiminti tuos metus, jų įnašą mūsų tautos gyvenimui, galime drąsiai vadinti juos didžiais metais, ir tuo neižeisime kraujo aukų. Mes juos dirbtinai pamiršome per 13 pasukinių nepriklausomo gyvenimo metų, kai demokratinis parlamentinis laikotarpis oficialių sferų buvo neigiamas, kai jį geru žodžiu prisiminti buvo nepatogu. Taip iš valstybės kurlamojo laikotarpio šviesos teliko vien nepriklausomybės kovos. Tačiau šiandieną jau galime ir plačiau pakalbėti. Tik, deja, kažkodėl vėl neišdrįstame. Ar gal jau taip esame išauklėti, kad giliau panagrinėti nebesugebame.

Mes juk esame labai pratę viską paminti, jubiliejus rengti, nepamirštame gana smulkų įvykių, buvusių prieš 10–15–20 ar 25 m., tačiau anų valstybinio rūmo kertinių akmenų sukaktuves vos beprisimename. Nežinau, kaip tai paaiškinti. Ar mes datas pamirštame, ar vis nedrįstame išeiti iš įprasto viešojo gyvenimo stiliaus? O šįmet juk daug ką tenka minėti.

Štai keletas faktų, keletas įsidėmėtinų 1922 m. įvykių. Vasario 16 d. įkurtas Liet. universitetas Kaune, Kovo 29 d. priimtas didžiosios žemės reformos įstatymas, rugpjūčio 16 d. priimtas savosios valiutos įstatymas, o rugsėjo 25 d. pasirodė apyvartoje mūsų litas; spalio 10–11 įvyko rinkimai į pirmąjį seimą, kuris susirinko lapkričio 13 d., o gruodžio 21 d. išrinko pirmąjį konstitucinį prezidentą.

Tais pačiais 1922 m. buvo pasiektas visa eilė laimėjimų santykiuose su pasauliu: liepos 28 d. pripažino Lietuvos valstybę de jure Jungtinės Amerikos Valstybės, lapkričio 10 d. popiežius, o gruodžio 20 d. D. Britanija, Prancūzija, Italija ir Japonija. Tie patys metai mums primena ir skaudžių įvykių. Štai vasario 1 d. Vilniuje susirinko Želigovskio smurto žygiai prieš kelininkų mėnesių sukurtas „Vidurinės Lietuvos“ (Litwa Srodkowa) geimas (išrinktas nedalyvaujant rinkimuose Vilnijos lietuviams ir žydams), kuris to paties mėn. 20 d. paskelbė Vilniaus krašto įsijungimą į Lenkijos valstybę ir kovo 28 d. išsikirstė. Pagaliau tais pačiais metais susiformavo anie neįteikti mūsų tarpvalstybiniai santykiai su Lenkija. Šiai atsisakius priimti vasario 22 d. pasiūlymą perduoti ginčą spręsti Tarptauti-

Lietuvių Rašytojų Tremtinių suvažiavimas atidarymu metu. Viršui — bendras vaizdas, apačioj — iš kairės: Bernardas Brazdžionis, Stasys Santvaras, ukrainiečių rašytojų atstovas Samčuk, Juozas Mikuckis ir latvių rašytojų atstovas Emils Skujenieks

niam Hagos Tribunalui, Lietuva paskelbė su tokia kaimyne nepa laikysianti jokių santykių.

Vis tai ne elininiai įvykiai, o mes jų nė neprisimename. Ar netenka rausti, kai ir dėl universiteto? Juk viešai jo sukaktuves liko beveik nepamirštos. O kiek lygios vertės institucijų mes esame turėję? Arba ar buvo mūsų gyvenime reikšmingesnių arba bent lygios reikšmės faktų kaip žemės reforma, iš pat pagrindų pakeitusių krašto ūkio formą, socialinius santykius ir sodybų valdą, žymia dalimi išlikusių dar iš XVI a. Atsiminkim tik, kad prieš nepriklausomybės laikus buvo Kauno ir Vilniaus gubernijos, net apie 1/2, o Suvalkų tik 1/3. Visos žemės priklausė nutautusiems dvarininkams, kai krašte buvo daugybė bežemių ir mažaziemių lietuvių, kurių daugelis dalyvaavo nepriklausomybės kovose. Pagal žemės reformos įstatymą buvo sukurta 35.000 naujų ūkių, 25.576 sklypai buvo paskirti mažesniems, 03.370 sklypų buvo pavesta miestų ir miestelių valdyboms jų plėtimosi reikalui. Nemažai sklypų buvo paskirti mokykloms, įvairioms kultūros ir labdaros organizacijoms, kurios šlap žemės vargu ar būtų pajėgusios įsigyti.

Jau vien šie skaičiai rodo, kad tai buvo milžiniško masto operacija. Ji mūsų krašto ūkį iš stambaus pervedė į smulkų, ji sušvelnino socialinį klausimą ir įgalino sėkmingiau veikti eilę kultūrinių organizacijų. Ir jei 1940 bei 1944 m. nelamės Lietuva būtų sulaukusi be šios reformos, padėtis būtų daug blogesnė, negu ji yra šiandien. Ši reforma, nors iš dalies pašalindama aną didžiulę socialinę anomaliją, sutvirtino mūsų tautos vidinį atsparumą ir vis dėlto nepakenkė krašto ūkinei evoliucijai. Perėjimas

iš stambaus ekstensyvaus ūkio į smulkų ir intensyvų buvo padarytas tinkamiausiu momentu, kai dvarų ūkis dar buvo nespėjęs atsigauti po karo. Vietoj atkurti senajai ūkio formai, ta pati energija ir tie patys ištekliai buvo panaudoti naujam ūkiui kurti.

O kokios milžiniškos reikšmės krašto ūkiniam atsigavimui yra turėjus savo valiutos įvedimas, pačiu paskutiniu momentu įvestas litas? Juk tuo pat metu kulminacinio taško pasiekusi vokiškosios markės infliacija jau tempė mūsų kraštą į ūkinės anarchijos prarają.

Nė vieno iš sumintų ano meto didžiųjų mūsų gyvenimo įvykių čia, žinoma, neįvertinsim. Norėsi tik juos priminti, atkreipti į juos mūsų visuomenės akis ir paprašyti atitinkamų sričių specialistų įvertinamojo žodžio. Metai jau persirito į antrąjį savo pusę, bet iki šiol dar nebuvo girdėti tuo reikalu jokio balso. Tik Amerikos lietuvių iškeltas sumany-

mės iškilmingai paminti de jure pripažinimo sukaktį tėra sukėlęs šio tokio atgarsio, ir kai kurios čionykštės kolonijos rengiasi ją paminti. Bet ar to jau pakanka? Ar negalima buvo paminti ir visos bendruomenės mastu, vadovaujant centriniais organais? Ar tai nėra reta proga ir čia, Vokietijoje, esantiems JAV atstovams priminti tuos šiltus jausmus, kuriuos sukėlė anas 1922 aktas, ir tautos mūsų dėkingumą, kad ir šiandieną jis tebe laikomas galiojančiu? Pagaliau tai tik vienas momentas iš anų didžiųjų įvykių. Mūsų tautos valstybingumo sąmonės ūgdymui jie visi neužmirštini. Šaoningai tautai nepakanka didžiutis heroizmas žygiams, ji turi būti šaoninga ir dėl didvyrių kraujo aukų sudarytų sąlygų išnaudojimo, nes jei kraujo aukomis pirktoji laisvė ir nepriklausomybė nebūtų buvusi panaudota savajai kūrybai ir tautos atečiai, tai veltui būtų buvę kovota ir kraujas lietas.

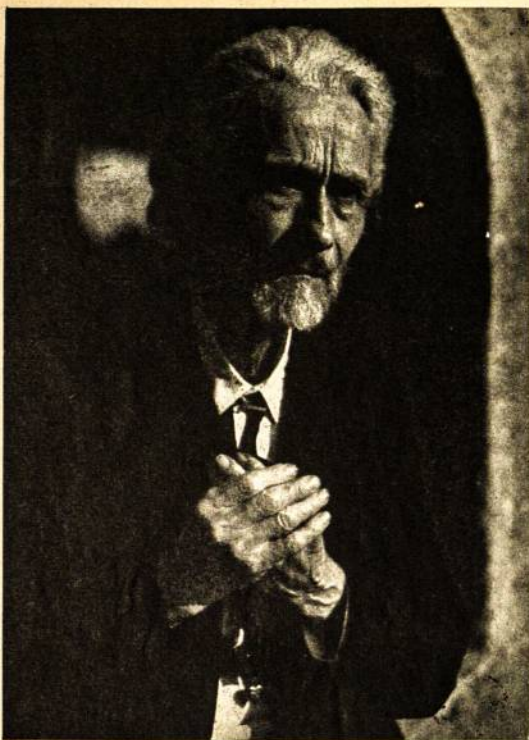

Jaunųjų rašytojų grupė prie alučio posėdžių pertraukos metu: K. Brazdžionis, J. Girnius, H. Nagys, A. Nyka-Nilūnas, dal. V. Petravičius, J. Kaupas, M. Bavarskas

Rašytojų Suvažiavimo dalyvių grupė. Iš kairės: dal. Osmolskis, A. Nyka-Nilūnas, B. Brazdžionis, K. Santvaras, B. Brazdžionis, knygų leidyklos „Patria“ savininkas S. Lenkaitis, V. Ramonas, A. Skėma ir K. Nagys

Don Suliščio nuotr.

Vydūnas, nežūrint ilgos ir sunkios kelionės, iš Detmoldo atvykęs rašytojui suvažiavimui Augsburgėje

RAŠYTOJŲ SUVAŽIAVIMAS AUGSBURGE

Liepos 11–12 dienomis lietuvių rašytojai tremtiniai buvo susirinkę Augsburgėje jau į antrąjį metinį savo suvažiavimą. Visose okupacinėse Vokietijos zonose išsklaidytiems mūsų rašytojams buvo ypatingai sunku į suvažiavimą susirinkti, vis dėlto didžioji dalis nugalėjo visus sunkumus ir į suvažiavimą atvyko. Ir tai ne tik jaunesnieji ar patys jaunieji, bet net 80 metų naštos slegiamas dr. Vydūnas nepabūgo ilgos kelionės vargų.

Sis mūsų rašytojų suvažiavimas buvo suaukštas ne tik aktualiesiems klausimams ir organizaciniams reikalams svarstyti, bet ypatingai 400 metų lietuviškosios knygos suakčiai paminėti. Dėl to ir jo programa buvo ypatingai pritaikyta didžiajai mūsų knygos istorijos suakčiai paminėti ir pati suvažiavimo nuotaiką buvo ypatingai rimta, darbinga ir kartu pakili. Tuo būdu suvažiavimo dienos virto ne tik rimto ir intensyvaus darbo dienomis, bet kartu ir gražia mūsų tautinės kultūros švente.

Suvažiavimas buvo pradėtas iškilmingomis pamaldomis, kuriose dalyvavo ne tik patys rašytojai, bet ir didelė dalis Augsburgės lietuvių kolonijos gyventojų. Pamaldų metu įspūdinga pamokslą apie rašytojo pašaukimą ir to pašaukimo realizavimą pasakė lietuvių tremtinių rašytojų sąjungos narys prof. kun. St. Yla, o pamaldų iškilmingumą dar padidino savo giesmėmis J. Kačinskis vadovaujamas Augsburgės lietuvių choras ir vietos lietuvių solistai.

Sios iškilmingos pradžios sudarytą pakilią nuotaiką palaikė ir dar sustiprino visa eilė kitų iškilmingų suvažiavimo momentų. Pirmasis suvažiavimo posėdis buvo skirtas paminėti lietuviškosios knygos 400 metų suakčiai. Gausiai dalyvaujant suvažiavusiems rašytojams ir vietos lietuvių stovyklų gyventojams, draugijos pirmininkas St. Santvaras įspūdingu žodžiu atidarė posėdį, kurio metu susikaupimo minutė buvo pagerbti visi, kurie per 400 metų kūrė lietuviškąją knygą ir už ją kovojo bei aukojosi, o prof.

Pr. Skardžius paskaitė visų su dideliu susidomėjimu išklausytą paskaitą apie M. Mažvydo vietą ir reikšmę mūsų bendrinės kalbos istorijoje. Tą pat dieną buvo surengtas ir literatūros vakaras, kuriame dr. Vydūnas paskaitė su jam būdingu turiningumu ir gilumu paskaitą apie rašytojo uždavinius, o mūsų Dramos Teatro aktoriai Z. Kėvalaitytė, B. Pukelevičiūtė, A. Brinka, H. Kačinskis ir J. Palubinskas, deklamuodami mūsų rašytojų kūrinius, gausiai publikai visame grožyje padarė lietuvių rašytojų sukurto žodžio meno lobyną. Tokia pat graži lietuviškojo meno šventė buvo ir rytojaus dieną įvykęs koncertas, kuriame dalyvavo J. Kačinskis vadovaujamas Augsburgės lietuvių choras ir vietos solistai J. Krištolaitytė, J. Sestakauskienė, St. Baranaskas ir A. Paukštytė.

Darbo posėdžių metu rašytojai su visu rimtumu svarstė ir sprendė mūsų literatūros bei apskritai kultūros klausimus ir savo draugijos organizacinius reikalus.

Vienu svarbiausių suvažiavimo svarstytų ir sprestu mūsų kultūros klausimu buvo kultūros fondo steigimo klausimas. Jau ir nepriklausomybės laikais daug kartų keltas ir svarstytas kultūros fondo reikalas šiandien, kada kultūrinė veikla yra vienas mūsų tautos likimo lemiančių veiksnių, yra pasidariusi deganti reikala. Plačiai ši reikala apsvairstė, rašytojai ryžosi imtis iniciatyvos steigti kultūros fondą ir net išrinko tam reikalui komisiją, kuri tuojau pradės fondo darbą, tikėdamiesi, kad jų iniciatyva bus visų kultūrininkų paremta, ir Kultūros fondo darbas ilgainiui galės išsiplėsti ligi deramos apimties. Salia fondo organizavimo darbo rašytojai yra užmoję tuoju pat pradėti ir konkretų kult. fondo darbą, organizuodami pirmąją mūsų knygos leidimą bei platinimą. Klausimą referavęs rašytojas J. Dovydenas suvažiavimui pranešė, kad visi realiai galimybių palengvinti sunkų lietuviškosios knygos kelią, bendradarbiaujant su mūsų tautiečiais JAV, Anglijoje, Pietų Amerikoje ir ktur.

4
Fondo steigimas, išrodo, susilauks ir kitų pritarimų. Vos nutarus Kultūros Fondo steigti, „Patrios“ leidyklos sav. p. Lenkaitis pirmasis paaukojo Fondui 1.000 RM. Gauta jau auksu ir iš kitų.

Suvažiavimui susirenkant, pasirodė ir mūsų rašytojų metraštinis „Tremties metai“, kuris yra vienas įspūdingiausių mūsų rašytojų pastangų rezultatu. Ši daugiausia kaip 600 puslapių dailiai išleista knyga, kurioje dalyvauja 70 autorių su savo įvairių žanrų raštais ir 15 dailininkų, yra tikras džiaugsmas tiek patiems rašytojams, tiek kiekvienam lietuviškos knygos mylėtojų. Gražaus pastangų rezultato paskatinti, padėkoję už pastangas redaktoriumi B. Brazdžioniui ir „Patrios“ leidyklai, rašytojai nutarė stengtis metraštinį išleisti ir ateinančiais metais.

Besidžiaugiant laimėjimais, negalima būtų, tas kilius pašalinti kurios trukdo mūsų rašytojų kūrybos darbą. Buvo svarstyta, kaip galima būtų tas kilius pašalinti arba bent sumažinti. Valdība buvo įgaliota daryti žygių, kad stovyklose ir kitur gyvenantiems rašytojams mūsų visuomenė ir įstaigos sudarytų bent minimalines kūrybos darbo sąlygas, o taip pat kreiptis į mūsų globėjus šiuo reikalu.

Ne mažiau aktualūs rašytojams yra mūsų spaudos ir knygų leidimo reikalai. Šio srityje yra eilė labai svarbių reikalų. Suvažiavimas tad šiuos dalykus gana plačiai ir rūpestingai svarstė. Labai svarbu, kad mūsų rašytojų raštai būtų išleidžiami, o iš antros pusės, lygiai svarbu, kad nebūtų leidžiami menkavertiniai raštai, kurių vis dar pasitaiko ir kurie kenkia mūsų knygai ir mūsų literatūrai. Taip pat rašytojai susirūpinę knygos išorine išvaizda bei jos iliustravimu. Yra pasirodę knygų ir šiaip labai neestetiskos išvaizdos, ir labai nevykusiai iliustruotų. Tų pačių trūkumų pasitaiko ir mūsų periodinėje spaudoje. Turėdamas tai galvoj, suvažiavimas nutarė, kad rašytojų sąjunga, sueidama į kontaktą su leidyklomis ir redakcijomis, į visa tai dar daugiau atkreiptų šių įstaigų dėmesį ir joms šio srityje taktininkautų. Kartu buvo pareidaujama, kad ir pačios redakcijos bei leidyklos būtų šiais atžvilgiais rūpestingesnės, negu kartais jos yra.

Kartu su knygos leidimo klausimu buvo paliestas ir išleistų knygų vertinimo klausimas. Sis net kiek opus pasidares klausimas ir diskutuotas buvo gana karštai, gal kiek net per karštai. Ne visai be pagrindo buvo nusiskusta, kad kartais be pakankamo objektyvumo ir atsakomungumo jausmo kalbama apie paskirą autorių ir jo kūrybą arba net ir apskritai apie mūsų literatūrą. Taip pat ir dėl takto stokos net ir kai kurių mūsų įstaigų. Galia tik, kad tie paskiri, nors gal net kiek per gausūs reiškiniai, buvo diskusijose vieno kito per daug totalizuojami, kas darė neteislingą išvadą, lyg visose mūsų įstaigose ir redakcijose būtų susirinkę vieni literatūros profanai ir prieštai. Šiaip jau buvo keliamas pageidavimas objektyvios ir kultūringos kritikos bei daugiau apdairumo ypatingose mūsų sąlygose.

Neužmirštas buvo ir mūsų literatūros bei rašytojų atstovavimas plačiame pasaulyje. Pasirūpinta dėl pastangų, kad būtų daugiau išleidžiama lietuvių literatūros vertimų įvairiomis Vakarų kalbomis. Taip pat nutarta sustiprinti dar neišplėstus santykius su mūsų kaimynų ir šiaip mums artimesnių tautų rašytojais (latvių, estų, lenkų, ukrainiečių) ir dėti pastangų išsiaiškinti dėl lietuvių tremtinių rašytojų dalyvavimo kai kuriose tarptautinėse rašytojų organizacijose. Demokratinio pasaulio rašytojai bus deramai painformuoti apie lietuvių rašytojų ir lietuvių literatūros likimą šiuo tragišku lietuvių tautai metu.

Tvarkant organizacinius lietuvių tremtinių rašytojų reikalus,

Dievo bažnyčioj,
kur skendį naktį slėpiningoj,
tamsio patyčių,
gilioj tyloj apsupta,
indo skaislyčio
prigludusi rožė žavingai,
Dievo boknyčioj
blikčioja liepsnelė šventa.

Zvaigžde-liepsnele,
kur spinksi priešs Dievo altorių,
tiesdama kelią,
į Jojo malonių duris,
auksio takely
plasnoja, kaip bitė į korį,
žvaigžde-liepsnele,
pasilgusi mano viltis . . .

Liepsna-žibute,
praskleidusi juodąją naktį,
auštančią būtį
praverusi man ateity,
svaja beklūtė,
aušrinė viltie auksarakė,
liepsna-žibute,
nauja amžinai ir skaisiti!

Kaip gi aš trokščiau,
kad auštum šviesos tikrenybe,
kur auksabokščiai
pleventų man rūmai alkuos,
soduos kur šniokščią
sroventų fontanos sužibę . .
Kaip gi aš trokščiau! . .
Bet niekas jos, niekas neduos!

Jeigu ir duotų
man rankon svajotą tikrovę,
mažąjį luotą,
kur neša mirtin pamažį,
trumpąjį puotą,
kur nuobodžio statula stovi:
jeigu ir duotų, —
ar būtų tokia ji graži? . .

Liepsna — žibute,
praskleidusi juodąją naktį,
auštančią būtį
praverusi man ateity,
svaja beklūtė,
aušrinė viltie auksarakė,
liepsna — žibute,
palik neliesta ir skaisiti! . .

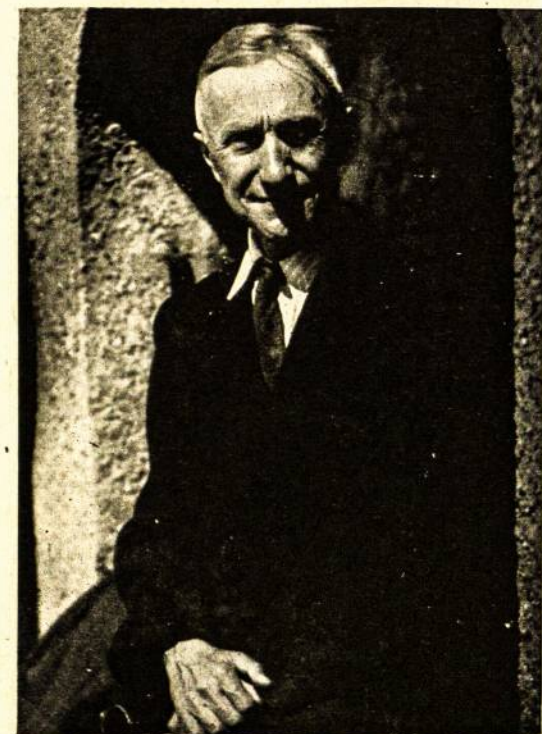
didelis žingsnis pirmyn padaryta, priimant sąjungos įstatus. Tik ne labai malonų išpūdį sudarė diskusijos, kas gali būti sąjungos nariu. Po ilgų diskusijų vis dėlto dalykas buvo išsiaiškintas ir nutarta, jog sąjungos nariais gali būti buvusieji Lietuvių Rašytojų Draugijos nariai, asmenys, išleidę bent vieną dailiosios literatūros dalyką arba šiaip pasireiškę savaiminga kūryba, ir literatūros kritikai, istorikai bei teoretikai. Lietuvių tremtinių rašytojų sąjungos garbės nariais išrinkti dr. Vydūnas, kun. M. Vaitkus, V. Krevė, M. Biržiška, V. Biržiška ir Vilktutaitis-Keturakis. Priimti į sąjungą ir 7 nauji nariai. Ligi šiol sąjunga turėjo 76 narius. Išrinkti ir nauji draugijos va-

dovaujantieji organai. Į naująją valdybą išrinkti St. Santvaras, H. Radauskas, A. Nyka-Niliunas, P. Andriūšis ir B. Brazdžionis, į revizijos komisiją J. Dovydenas, J. Švaistas ir J. Zukauskas. Garbės teisma sudaro kun. M. Vaitkus, F. Kirša ir Augustaitytė-Vaičiūnienė.

Suvažiavimas susilaukė iš visos eilės įstaigų ir asmenų sveikinimų ir nutarė pats pasveikinti mūsų vadovaujančias įstaigas, brolius amerikiečius, įvairiuose kraštuose išsklaidytus lietuvių rašytojus ir kitus draugiai brangius asmenis.

Suvažiavimas buvo baigtas draugišku suvažiavimo dalyvių ir jų svečių pobūviu.

A. Gr—as.

Mykolas Vaitkus suvažiavime

Don. Sulaičio nuotr.

Tautinė lietuvių simbolika

Stasys Yla

Tautiniai mūsų ženklai yra per daug originalūs ir daugialypiai. Vieni jų siekia gilios senovės, kiti — atmenamų laikų kūrybą. Ką jie reiškia, kokia kalba ir kas prabyla? Simboliai retai turi rasytinius savo šaltinius ir komentarus. Juos reikia atsekti iš bendros simbolių kalbos. Mes bandom šitai daryti, turedami tuo tarpu dėmesį jaunajai skaitytoja, kuriam rūpi pažinti savąs — lietuviškas kelias.

Gedimino stulpai

Linijos, tarsi kokie rašmenys, turi savo kalbą. Tiesios statmeninės, gotiko linijos keliai — aukštumas, simbolizuojamos amžina žmogaus dvasios lakumą. Lankstios banguojančios baroko linijos mena žmogiškos būties žaislingumą ir nerimą. Užlaistų rankų linijos kalba apie skausmą. Banguojančių veido raukšlių linijos išduoda glūdinį dvasio rūpestį.

Linijų kalbą turi ir mūsų gediniminiai stulpai. Mums negana, kad jie savi, originalūs, kad lyg raudona gija įsibrėžtų mūsų istorijos puslapiuose. Šviesūs ir talingas Gedinimas pasirinko šį ženklą ne taip sau, ir tauta visais laikais laikė jį savu ne tik iš tradicijos, bet juose išvėlgė savos tautos ir valstybės išreikštus siekimus.

Gedinimo stulpuose pabrėžta dvejtas linijų — plokštinė ir statmeninė. Į plokštinę, kaip į pagrindą, atsiremia keturos statmeninės, sudarydamos lyg trejus vartus — du kraštinis ir vieną vidurinį. Kraštiniai vartai yra atviri, vidurinys užduras.

Plokštinė ir statmeninės išreikia tautos veržlumo kryptį santyki. Plokštinė kryptis — materialinis tautos pradas, statmeninės

kryptys — dvasinis. Pirmasis yra pagrindas ir atrama antrajam, kaip plokštinė linija — statmeninėms. Dvasinis tautos veržlumas turi atsiremti į savą žemę, tik tada jis galės įgauti triumfalinės didybės ir grožio pavidalus, atsivėriantys į šalis ir žavesius apjuosiančius patį centrą. Negalima tautai užmiršti žemės ir joje glūdinčių vertybių, tačiau visą tautos didybę yra jos dvasios išsiskleidime į aukštį ir šalis. Tautos dvasios negalima pripilti prie žemės, jos susiaurinti, užsklesti ankšto erdvėje. Ji turi būti laki ir atvira. Pro atvertus vartus turi ateiti dvasiniai pradai iš šalių, bet pro juos tomis patimis kryptimis turi veržtis savoji dvasia.

Treji vartai — tai trys valstybės ir tautos keliai: du atviri, kaip atviro galimybės veržlumui į šalis, ir vienas užduras ir ribotas, kaip ribotas etnografinis valstybės pagrindas, kaip ribota savos žemės erdvė, kaip apibrėžtas savasis charakteris.

Rytų ir vakarų vartai — tai kontinento ir jūros kryptys. Tautai svarbu viena ir antra. Kontinento trauka mūsų istorijoje, tiesa, nugalėjo jūros trauką. Užtatėjusi abiem kryptim, tauta suteikė visą jėgą kontinentui laimėti ir dėl to jai pavyko pasiekti didesnių vaisių, negu normaliai buvo galima. Tačiau sulaužytas, pusiausvyros principas atsikėloje skaudžiai ausiu būdu — tauta prarado jūros pozicijas, o ilgainiui neteko ir tų pačių kontinentinių laimėjimų.

Eidama pro atvirus vartus, tauta neturi pamesti iš akių vidurio kelio. Jis yra centrinis, kaip širdis, ir tik jis paženklinas kuoru, ant kurio skirta plėvėsuti tautinėje vietoje. Kaip statmeninės linijos jungia vieną plokščioji, taip tautos pasireikimo keliai turi jungti vienas grindžiamasis. Šalutiniai keliai netekę ryšio su centru ir nuetuli kas sau, jei šis — centrinis neturėtų aiškios apibrėžties, vedamųjų gairių, pagrindinio ir išcentrinio vadovavimo. Trejoja tautos ir valstybės valia — įstatyminė, vykdomoji ir teisminė — netenka vienumos be jas apjungiančio vieno autoriteto ir vieno tikslu. Pa-

našiai būtų suskaldyta ir tautos veržlumo valia — veržlumo į šalis — be tvirtos, darnaus, vienytiško, gerai sucementuoto etnografinio pagrindo.

Gedinimo stulpai yra kaip koks architektūrinis pastatas, pagrįstas proporcijų ir tikslingumo pradais. Užtenka prasilenkti su atramos taškais, kaip pažalojama pusiausvyra, ir gražus rūmas ima skilti ir griūti.

VYTIŠ

Riterių amžių perygyvo daugelis tautų, tačiau riteris kaip simbolis įėjo tik vienos mūsų tautos istorijon. Kodėl? Tai atsakyti istorikai mums būtų nelengva. Gal dėl to, kad vienu metu riteriškas išsigimė į plėšikiškumą, kitų į avantiūrizmą. Beveik visur jis virto kasta, uždara ir nuo tautos visumo atskilusia. Mūsų gi tautoj riteriškas buvo tikto pobūdžio. Jis netapo atskira klase, bet buvo bendras visai tautai, visiems jos nariams. Jis suaugo su pačia tautos dvasia, geriau sakant — glūdėjo pačiam tautos charakteryje, ir jam neteko pasidaryti tiktai išorinių. Pagaliau jis išliko tauris ir neišsigimė nei į vieną, nei į antrą kraštutinumą.

Tipiškas lietuvių riterio pavyzdys buvo Kęstutis — tiesus ir atviras, tačiau drąsus, ryžtingas ir atkaklus teisingoj kovoj. Jo kovingumas be klastos ir vėidmainystės, tačiau be nuolaidų ir baimės.

Mūsų tautinį riteriškumą simbolizuoja baltasis vytiš. Jis yra lyg priešingybė juodajam — klastos ir smurto riteriui, kurį gerai pa-

žinojo mūsų istorinės kovos. Lietuvius, pakėlęs daug aukų ir patyręs daug skriaudų iš tamsiojo riteriško mūso, rodos, brėžė, pabrėžė šviesiojo, riteriško idealą.

Šita dvejopo riteriško sąvoka sąmoningai ar nesąmoningai išaugo iš Apokalipsės, kur baltasis raitelis atstovauja gėrio pradui, o juodasis — blogio. Lietuvių tauta, pasirinkdama baltąjį riterį savo ženklu, pasistatė sau uždavinį vykdyti apokaliptinę misiją — kovoti už tiesą ir gėrį.

Kovingumas tautai yra pagrindinis vyčio bruožas. Šitai rodo ir dinaminė vyčio pozicija. Jis nestovi vietoje, bet lekia, skrieja skrieja, iškelts kardas rodo jį esant pasiruošusį kirkimui. Jis visą šarvą ir apsiginklavęs — jo neužklups joks netikėtumas. Jo skyde, kuriuo reikale gali prisidengti, yra dvigubas kryžius — dvigubo tikėjimo į pergalę ženklas.

Istorijos bėgyje šita baltosjo vyčio pozicija kiek keitėsi. Išorinė kova su tamsiojo riteriško ilgainiui perėjo į išvidinę kovą. Į kraštą atsliko priešas, kaip devynalvis slibinas. Tautos gyvybė emė grėsti išvidinis pavojus. Riterio kovoj su šiuo pavojum mažai ką begalėjo padėti kardas. Dinaminė kova pasilikio, tik ji pakitė savo kryptį, iš gynybo savo žemių į teisių reikėjo pereiti į gynybą savos dvasios ir savo charakterio. Tauta turėjo susitelkti ties savimi ir savo vidinėse glose ieškoti atsparos. Moralinis tvirtumas pasidarė vienintelis ginklas prieš piktąjį ir galinąjį žvėrį. Taip karinis riteriškas pasikeičia į etinį riteriškumą, ir riteris karys darosi riterių šventuotoju.

Lietuvos bažnyčias ir trobas vytiš įeina pakeitimo pavidalu, kaip iš Jurgis, Lietuvos laukų ir ūkininkų globėjas. Kas gi beiko Lietuvai, jei ne ta viena ūkininkija, lietuviško charakterio ir genijaus saugotojai

Bundant laisvei, tautos vizijoj vėl iškyla pirminis vytiš — karys, tačiau dar naujesniam, liūšio nepakartotam pavidale. Čiršlonio vytiš nėra karys įprastine prasme. Jis kažkas tarp realaus ir sudvasinto riterio. Jo šuolis ne žemės šuolis, bet erdvės. Aiškiai matyt, kad jis lekia iš praeities, bet visas jo startas į ateitį. Nuo primityviškų kalnelių skardžio — nuo senojo praeities žemėvaizdžio jis daro šuolį per griovį, kuriame dunkso cerkvių boniom paženklinatį laik. Jis daro šuolį per tą rusifikacijos ir vergovės laikotarpį ir šoka į statų skardį, ant kurio tolumoj matyt baltieji rūmai, bokštai, arkados, tiltai. Vyčio rankoj ne kardas ir ne ietis, bet kažkokia vėduoklė.

Tai trečias tautos riteriško pavidalas — kūrybinio riteriško

mo! Tauta, išlaikiusi nepažeistą savo dvasią, nors jos žemėje ir liko svetimos dvasios išorinių ženklų, nūnai ima stiebtis į kultūros ir civilizacijos aukštumas, į dvasinuos — statmeniškus laimėjimus.

Šitą laikotarpį — pilną kūrybinį atradimų, dinamišką, kaip retai kurioj tautoj, mes peryvenom prieš šį pastarąjį karą. Tauta išstatė rūmus ir arkas, savo kultūrai davė šviesias ir dar neregėtas formas, iš gilios praeities išaugusias, bet ir visu veldu į ateitį nusigręžusias.

Bebrėstant ir besivystant tautos dvasiai, perelant bandymus ir krizes, šviesūs mūsų riteriškas nestosio vienamė laipsnyje, bet ir nepakeltė esminio savo charakterio. Karinis dinamizmas, nestiprinamas etinio dinamizmo, ilgainiui išsigėma į brutalumą, darosi liugistas ir pačiai tautai pražūtingas Etninis dinamizmas apsisvalina, prasitęsdamas į estetinį, kūrybinį. Kuriančioj tautos valia daro naujus užkariavimus, kurie eina ne tiek į plotį, kiek į aukštį ir gylį. Tačiau visi trys elementai — fizinė jėga, moralinis atsparumas ir kūrybinė galia lieka neatskiriami, kaip jie buvo, gal mažiau išryškinta forma, neatskiriami praeityje.

Šviesūs riteriškas tautai iškristalizuoją mūsų istorijoje, atsiremiamas fiziniais pradais, tačiau siekdamas savo ekspansyvumą visoj pilnumoj realizuoti dvasinėse vertybėse. Šitą mūsų riteriškumą daro kartą bandytą sutrypti ir sunaikinti tų, kurie tarnauja tiktai fizinei jėgai ir medžiagai. Tačiau jis vėl iškilidavo kaip žaibas ir sušvisdavo tai tik mūsų akimis, bet ir platesniam pasauliui. Kaip baltosjo apokalipsės raitelio kova su juodoju yra amžina, bet pergalė priklauso pirmajam, taip ir mes, nuolat besigurdami su tamos „riteriais“, neabejojame pergalė — kuri bus lemiama ir galutinė.

19 am. lietuviško gyvenamojo namo stogo fragmentas Mažosio Lietuvo, Labguvos apskr., 1868 km. (iš Bötcherio)

Satrijos Ragana

Jėkos tragedija

Įbėgus į kalnelį sodno gale ir pamatius, kad saulė jau tik puse veido teikiuri pro savo auksinio rūmo angą, Irka skubiai surinko savo lėles ir nuėjo namo. Ji niekadros neužmiršta teledžiama būti sodne lig saulutei nusileidus. Kartais arba būtų darbo prie namelio arba taip būtų gera dar valandėlę palakstyti su Džimu, bet ką padaryti? Mamytė visai liepia, o mamytės klausio visi mandagūs vaikai. Antra vertus, Irkai malonu daryti ką nors drauge su saulute. Saulutė, prisizaidusi ir prisijukusi visai dienai padangėse, tuojau pasislėps savo namuose, ir Irka, prisibėgusi išisą dieną sodne ir kieme, taip pat pasislėps namuose. Ji sparciai sparciai kilnoja kojytes, nemordama pasiduoti saulei pralenkiamai. Paskui ją trypsi savo baltaisi kreivomis ir trumpomis kojomis Džim, jos žirdingiausios prietelis ir vienintelis draugas, juodas, kaip aksomas, taksas ilgų melancholinų veidu ir ausimis ligi žemės, Irka

pagautomis akimis žiūri į saulutės ramą. Ak, jo gražumas! Visas auksinis, auksiteltaitis, o stogas rausvas, kaip rožės žiedai, o langai violetiniai, lyg žibutės. Prieš namą vartai įvairiaspalviai, spinduliuota karūna papuošti. Šviesu, linksma turi būti tame name. O Irkos namai štai tokie niūrus, ir tamsūs ir tušti... Mamytės nėra, tad prysakinės durys užrakintos ir Irka gauna eiti aplinkui. Po virtuvės bruzda Liudvė, su kuria Irka turi didelio nora pasikalbėti, o Džim tuo tarpu pašmirinėti po slaptinų virtuvės kampeis. Bet Liudvė reiškia eiti į ledinę, į malkinę, į dešimti kitų vietų, tad Irkai nieko daugiau nebelleika, tik eiti toliau. Ji eina per visą eilę didelių, tūščių, apmirusių, kambarių, kuriuose brėkš, išlingės jau iš kampu, slenkia į vidurį. Mergelės žingsnelių aidas lekia iš vieno kambario į kitą, žadindamas miegančius baldus. Jie bunda, purtos ir tiesias, tikėdamiesi su džiaugsminga viltim tuojau ką nors ant jų atsistiesinti, ir juos atsiemsiant, šilta, gyvą ranką ant jų padėsiant, maloniai jas pasigrožesiant, laukdami tuojau išgirsia linksma pašnekesių ir juokų. Bet aidas akimirksniu tilsita ir jie vėl, suknitube, nerias į sa-

vo miegą. Tik valgomajame budriai tikčioja laikrodas, o kažkur kitame užklydęs uodas dainuoja savo aukštą diskantą.

Įėjus į erdvą veiklu kambarį su viena tikta našlaitiška baltuojančia lovele, Irka tuojau ėmėsi darbo. Reikia kuo greičiausiai guldyti lėles, nes vaikams nesuvalkos gulti vėlai. Pataisius joms laivas, ji kludpo jas poterlauti. Nors kai mamytė niekadros neliepa mesliti, ji dėlto žino, kad taip reikia, ir jos lėlės meldžiasi kiekviena vakarą. Pati atsisukusi greta, ji balsu kalba maldos esdžius: Tėve mūsų, kursal esi danguje... ir duok mums duonos... ir atleisk mūsų kaltes.

Amen. Irka žino, kad ten yra dar dauguo žodžių, bet niekaip jų neatsimena. Liudvė dabar vis neturi laiko ją pamokyti, o mamytė, jos prašoma, sako, kad kaip ji užgausianti ir norėsianti melstis, ir išmokianti. Bet kad ji dabar nori, kaip kiti vaikai kad daro.

Tuo tarpu visai subrėško ir kelios žvaigždutės žvilgtelėjo pro langą. Irka skubiai klosto lėles ir, paėmusi Džimą, kurs jau buvo besnaudžias savo pintinėje, kelia jį ant lango, o paskui pati išlipusi, sėdas greta jo.

Į padanges jau išbėgo gerokas žvaigždučių būrelis ir į priešais langą, virš seno maumedžio, jau uoliai mirkčioja Irkai jos mylimiausioji žvaigždutė. Mylimiausia dėlto, kad visados žiūri į pat Irkos langą ir kad taip linksmai linksmai kinknoja įl auksine galvele. Bet Irka myli ir kitas, kaip išgirdo nuo Liudvės, kad žvaigždės — tai mirusieji ir nuėjusieji į dangų vaikai. Jiems ten labai, labai gera. Dievulis yra jų tėvelis, o Dievulio Motina jų mamytė. Ir jie visados yra drauge — ne taip, kaip Irkos tėveliai. Ji čia su mamyte, o tėvelis toli toli Kaune. Kai jie visi buvo drauge, buvo taip linksma. Paskui ji ir mamytė atvažiavo čia. Buvo žiema, šalta. Paskui buvo Kalėdos. Irkai mamytė parėdė eglele, bet buvo nelabai linksma, nes tėvelis nebuvo. Paskui atvažiavo tėvelis ir atvežė daug daug dovanų. Paskui tėvelis parėdė pasilgęs Irkos ir ji važiavo į Kauną su tetule Brone. Su tėvėliu matė kinematografe eitū ir dramblį, gėrė tokio saldaus šokolado cukrainėje. Paskui tėvelis vėl atvažiavo ir atvežė Džimą... Dabar nebeatvažiuoja ir nebeatvažiuoja... Ir nei Dievulis, nei Dievulio Mamytė niekadros nesil-

važinėja su visokiais reikalais — Dievulis turi daug angelų ir siuntinėja juos, kur reikia. O Irkos mamytė vis tai šen, tai ten ir bevažinėjanti. Dabar, mat, tokie sunkūs laikai, reikia visiems patiems darbuotis — nebėra ką siuntinėti. Ir tie žmonės taip balsiai vagia, reikia pačiai mamytel vis saugoti ir prižiūrėti. O danguje tikriausiai niekas nevagia. Į dangų tas teina, kas neturi nuodėmes, sako Liudvė. O vogti — nuodėmė. Irka žino: ko mamytė neleidžia daryti, tai yra nuodėmė. Danguje yra tie vaikai, kurie klausė mamytės; jie visi ten labai mandagūs ir geri. Ir kaip toms žvaigždutėm linksma danguje — jų tiek daug, tiek daug! Kad kartais išbėgs visos pažiasti į dangaus pievą, tiek jų yra, kiek gėlių toje pievėje pas maliną. Net mamytė sakosi jų negalinti suskaičiuoti. Nebent tėvelius... Kai tėvelis atvažiuos, jį paklaus... Ak, kuomet atvažiuos tėvelis! Jau taip seniai seniai yra buvęs — kai atvežė Džimą — tuomet buvo pavasaris ir juodu ejo žibutį mišką, o dabar jau ir obuoliai prinokę, jau ruduo. Koks tėvelis geras, kad jai atvežė Džimą! Ji taip myli savo tėvelį. Ji prašė, kad jis nebėvažiuotų į Kauną, kad čia drauge

Dr. Igna Skrupskeli prisiminus

Skaudų prisiminti liūdnus ir skaudžius įvykius. Jų tiek daug ir toki baūsūs. Jų pasekos kaip sunkiausia našta slėgia mūsų tautos kūną. Apverttinai skaudu prisiminti tuos žmones, kurie labai per anksti, pačiame amžiaus viduryje ir jėgų tvirtume nenatūralia mirtimi buvo išplėsti iš mūsų tautos kamieno, ir kurių darbai ir sugebėjimai šiandien būtų taip reikalingi. O tokių išplėstųjų eilės paskutiniųjų septynerių metų laikotarpyje pasidarė labai didelės. Daug daug azuolų išversta. Skaudu pagalvojus, bet būtų nusikalčimas jų neprisiminti. Nors ne vienas išverstųjų azuolų neilgai gyveno, bet savo didžiais darbais daug nusipelnė mūsų kraštui, mūsų kultūrai, viso mūsų gyvenimo pažangai. Dr. Igno Skrupskelio vardas įrašytas tų žmonių eilėse, kurie prievarta turėjo palikti gyvuočius ir savo didžius darbus ir užsimojimus nutraukti pačiame jų tvirtume.

Dr. Ignas Skrupskelis priklausė tai veikliųjų Lietuvos vyrų eilei, kurių darbai reikšėsi ne Lietuvos valstybėje atstatai, bet jau atstatytoje nepriklausomoje Lietuvoje. Gimęs dabartinio šimtmečio pradžioje Dr. Ignas Skrupskelis anksti įsijungė į visuomeninį darbą. Atgimusios Lietuvos pirmųjų dienų gyvenime dirvonų buvo daug visose srityse. Ignas Skrupskelis iš pat mažens buvo tų dirvonų nepalstamas purentojas. Jau gimnazistų būdamas Ignas Skrupskelis veikliai dalyvauja ateitininkų sąjūdyje, vis labiau kildamas į paviršių ir užimdamas vadovaujamą vietą. Studijuodamas Kauno universitete, Ignas Skrupskelis jau pirmieji ateitininkų veikėjas ir organizatorius. Jo kultūrinė veikla vis plečiasi. Išvykęs studijų gilinti į užsienį, Ignas Skrupskelis į Lietuvą grįžta parsiveždamas daktaro laipsnį.

Pilnas jėgų ir idealizmo Dr. Ignas Skrupskelis dar su didesne energija stovį į visuomeninį ir kultūrinį darbą. Nepertraukiamai rašo straipsnius, skaito paskaitas, seka visuomeninį ir politinį gyvenimą, aktingai dalyvauja kultūrinėje veikloje. Pradėjęs redaguoti „Židinį“, jį dar labiau paturtina, galutinai jį suformuoja ir padaro europinio pasididžiavimo žurnalu. Dr. Ignas Skrupskelis daug pasidarbuoja ruošiant pirmąjį Lietuvos Eucharistinį Kongresą. Dr. Igno Skrupskelio organizaciniai sugebėjimai buvo labai naudingi ir daug prisidėjo prie didžiausio Lietuvoje kongreso pasisekimo.

gyventų. Bet tėvelis sako: „Negailima, Irka reikalauja taip liepia, nieko nepadarysi“. Fe! bjauris, bjauris tie reikalai! Irka jų nenkenčia.

— Juk pas jus danguje nėra reikalų? — klausia ji žvaigždėlių. Žvaigždėlės šypso, krato galvėles ir, akelėmis mirkčiodamos, kugžda:

— Nėra, Irka, nėra!

Irka, sunkiai atsisėdusi, lenkias prie Džimo.

Ar matai, Džim, danguje nėra reikalų. Laimingos žvaigždės! Bet Džim nieko negirdi. Negailedamas lydi savo ponios į svaigulų karalystę, jis nuykio kitur — į sapnų šalį, ir saldžiai miega, padėjęs ant Irkos kelių savo smalių smukti. Tad Irka, nenorėdama vyti savo favorito iš to laimingojo krašto, švelnintėlaičiai glosto jį savo mažesniu rankele ir, vėl atsikreipus į žvaigždes, tęsia toliau savo pasakojimus.

Dabar mamytė su reikalais išvažiavus, kai nebėra taip ilgu, nes ji kiauřą dieną žaidžia su Džimu, o vakare kalbasi su jomis. Tik kai lytus lyja ir Dievulio Mamytė neįleidžia žvaigždžių pabėgti, — tai jai taip ilgu ilgu.

Irka merkia akis ir žiūri į savo mylimiausiąją žvaigždutę. Ir

Palyginti tylus, nepaprastai mėgstas darbas, rimto kultūros žurnalo redaktorius pasirodė esąs ir labai praktiškas žmogus, gerai suvokiąs būtinuosius smulkiuosius gyvenamojo momento reikalavimus. Pradėjęs redaguoti „XX Amžių“ Dr. Ignas Skrupskelis pradėjo žengti nepaprasto pasisekimo ir nepaprastų laimėjimų keliu. „XX Amžius“ pasidarė dinamiškiausias, populiariausias ir gyvenimiškiausias Lietuvos dienraštis. Nepaprastas tiražo kilimas

Dr. Ignas Skrupskelis 1940 m. liepos 12 d. sulmtas, išverstas į koncentracijos darbų lagerį Vorutoj ir ten žuvęs

rodė, kad dienraštis pasirinko tikrą kelią, kad skaitytojas juo yra patenkintas. Ir bendradarbių skaičius augo ir augo. Kas pabandė truputėlį su Dr. Ignu Skrupskeliu pabendradarbiauti, tas jau nuo jo nebeužtolo. Dr. Ignas Skrupskelis nuo „XX Amžiaus“ nieko neatbaidė, bet visus prie jo viliojo.

Didįjį darbą sutrukdė ir sugriovė kiti veiksniai, kurie Lietuvai atėmė laisvę, o Dr. Ignui Skrupskeliui ir gyvybę. 1940 metų birželio mėn. per Lietuvą pradėjo riedėti svetimos šalies tankai. Kelias dienas jie riedėjo tik per mūsų laukus ir miestus, bet greit jų plieninė letena užgniaužė visą laisvę Lietuvos gyvenimą.

Liepos 12 d. svetimieji okupantai Dr. Igną Skrupskelį suėmė. Niekam nepasakė už ką. Dar po kurio laiko tie patys okupantai,

naikindami visą Lietuvos kultūrinį gyvenimą, uždarė ir Dr. Igno Skrupskelio kūdikį — „XX Amžių“, reikalaudami į paskutinįjį numerį įdėti redakcijos vardu pasirašytą okupantų prisistatymą paskutinįjį žodį, kad „XX Amžius“ patį sava valia užsidaro...

Kalėjime Dr. Ignas Skrupskelis buvo sunkiai tardomas. Niekada Dr. Ignas Skrupskelis nesužinojo, kuo gi jis nusikalto, nes visi kaltinimai buvo išgalvoti. Okupantai panoro pirmoje eilėje sunaikinti pačius veikliausius ir įtakingiausius lietuvius. Dr. Igno Skrupskelio čia ir buvo „kaltė“, kad jis buvo populiarius ir turėjo didelį pastikėjimą lietuvių tautoje, kuriai buvo pašventęs visas savo jėgas ir sugebėjimus.

Tuo metu, kai Dr. Ignas Skrupskelis ir tūkstančiai kitų nekaltų lietuvių sunkiausiose sąlygose buvo kalnami, svetimieji okupantai ir jų pakalikai visa gerklė šaukė, kad tik dabar Lietuva pradeda teisingą gyvenimą...

1941 metų ankstyvą pavasarį Dr. Ignas Skrupskelis buvo nuvestas į „teismą“ jis nebuvo nei pakviestas, niekas nedavė nė pasiūlyskinti. Dr. Ignas Skrupskelis apie nuteisimą sužinojo tik tada, kai vieną dieną jam paskaitė „teismo“ sprendimą, kad jis yra nuteistas 8 metams priverčiamųjų darbų Sovietų Sąjungos gilumojė. Kaip nebuvo pašauktas į „teismą“, kaip nebuvo leista pasiūlyskinti, taip ir „sprendimą“ skaitant nebuvo pasakyta, už ką nubaustas.

Toks buvo ir dabar yra tarybinis „teisingumas“.

Toliau Dr. Igno Skrupskelio kryžiaus kelias mažai žinomi. Viena aišku, kad jis nepaprastai sunkūs. Jis buvo išvežtas į Vorkutą, Sunkiausias režimas ir nepakeliami darbai Dr. Igno Skrupskelio nepalaužė. Kantriai keisdamas savo sunkią dalį jis vis dar nenustojė vilities, kad kada nors vargo dienos baigsis. Deja... Dr. Ignas Skrupskelis vargo dienas baigė gyvybės kaina. Kartą, grįžęs po sunkaus darbo, neišgirdo švilpuko keltis. Minutę pavėlavo. Pribėgęs sužvėrėjęs NKVD prižiūrėtojas brutaliai nuo antro aukšto naru nutraukė ant cementinių grindų. Dr. Ignas Skrupskelis krito galva žemyn. Išsekusios jėgos nepakėlė, ir Dr. Ignas Skrupskelis tolimoj ir baisioj Vorkutoj baigė liūdną gyvenimą ir vargo dienas kankinilo mirtimi.

Dr. Ignas Skrupskelis niekada nebesugrįš į tėvynę, iš kurios jis jėga buvo išvežtas. Niekas neris ir jo kapo amžinuose Vorkutos pusnyuose. Bet jo neilgo gyvenimo brandūs darbai niekada niešnyks iš Lietuvos kultūrinio laibyno.

St. Daunys.

Vidurnakčio suo mėnesienoje

Kada visi padorūs šunes eina miego ir dailios kalės užskleidžia blakstienas, Sužvilga tavo akys, didelės, palieję, Sužvilga, kaip išalkusios, sulyse dienos, Naslaičių šonkaulių aštrumas mėnesienoje.

Tu sudrebi vidurnakčiui į širdį lašant, Ir posmai ima lieti prò godžius dantis. Praryt mėnuli žiojasi nasrai šalti, Ir laimės niekad neužuoduusi šlapių snukių Iš lėto ritasi jo sidabrinės ašaros.

Vidurnakčio žunie, tu dienomis skurdus be galo, Tave aplenkia sotūs šunes ir išdidžios kalės, Bet mėnesienos apšviestas akimirkos mifraze Tu spindintis visų šunų, žmonių karalius, Nes šio pasaulio tau tada per mažą.

„Amerika Partije“ autorius P. Vilku taitis — Keturakis atvyksta lydimas P. Gedvilos į suvažiavimo atidarymą Don. Šulaičio nuotr.

liko, pasakysį rytoj. Rytoj niekur nevažiuosiu.

Irkos tamsiose, aksominėse, panašiose į našlelių geles, akys žybtelėjo ašaros. Bet kadangi mamytė verkimo nemėgo, tai jos neišriedėjo ant skruostelių.

Sį kartą galbūt ir nebūtų jų pastebėjusi, nes kaip tik atsidėjusi kalbėjo su šeiminiuke, liepdama jai tuojau patiekti skanios vakarienės. Bematant atvyksias ponas Gurskis, važinėjęs jos reikalais į apskritį.

Su ponu Gurskiu tu dar ilgai ilgai kalbėsi, mamytė? — tarė Irka neva teigdama. — O man reikia eiti gulti.

Kas per klausimas, Irka! Žinoma, kalbėsiu. Užausi, ir tu galėsi kalbėti nors lig vidurnakčio.

Valandėlę Irka tylėjo, gerdama arbatą.

Mamytė, kuomet atvažiuos tėvelis?

— Nežinau.

Taip seniai, taip seniai bebuvo! Gal koks šimtas metų. Tur būt, reikalai neleidžia, mamytė?

— Gal reikalai...

Mamytė, juk žvaigždutės turi sparnelius — tokius mažyčius, aukso plunksnelių? Juk kitai kaip gi jos galėtų taip laikyti?

— Ak, Irka, kokias tu pasakas plepi! Vis tai liūdėms mokslas. Palauk, žiemai būtinai tau pašėksiu mokytojos. Imsis kytis ir sužinosi, ar žvaigždės yra sparnai, ar ne.

Irkos galvelėje užėd dar visas spiečius minčių ir klausimų, bet ne vienas jų negavo iš ten išlėkti, nes motina, greituojau mažumą užkandus, nuėjo į savo kambarį. Irka, viena pasilikusi, greit pabaigė vakarienę ir tuojau nuėjo gulti. Įėjus pas motiną pasakyti labai naktis, rado jį besiveikiantį gražų baltą rūbą. Irkai jis labai tiko, nes pro azurinius įsiuvisus taip gražiai glėdravo mamytės rankos ir su juo mamytė panešėjo į baltą ruzę.

Ponas Gurskis nevalgytės skanios vakarienės, tik vis žiūrėjęs į tave, mamytė, — tarė ji rimtai, apžiūrėjęs motiną.

— Ak, kaip tu daug šneki, tarskute! Eik greičiau gulti.

— O kai aš užaugsiu, taip pat pasisidūnsiu toki rūbą su įsiuvais ir kalbėsiosu su svečiais ilgai, ilgai, ilgai.

Pasklido dundėjimas, ir ponis Sofija skubiai ėmė baigti savo tualetą. O kai Irka nepulė smarkiai jai ant kaklo labai naktiai, kaip gebėdavo, tik pabu-

— Juk daug papasakojai, o kas

Baltijos Valstybių reikalas britų Ž. Rūmuose

DEBATAI 1947 M. GEGUŽĖS 23 D.

(Tęsinys)

Baltam puoselėjau didžiausią pagarbą

Sir Patrick Hannon: „Aš norėčiau trumpai paremti tai, ką mano garbingasis draugas Karalienės Universiteto Belfasto atstovas (prof. Savory) išdėstė parlamente. Jau seniai aš čia esu, tačiau nemanau, kad būčiau kada nors girdėjęs dėstant reikala tokius jaudinančius žodžius. Man yra tekę turėti ryšių su Baltijos valstybėmis pačioje jų evoliucijos pradžioje po pirmojo pasaulinio karo. Aš nuolat jose lankydavau ir kukliai pasidomėdavau jų ūkine rauda, paskolų derybomis, pagalba jų vietiniam reikalui ir jų įsivestais žemės ūkio metodais. Dar prieš rusams negailestingai būdus tas valstybes absorbavus aš puoselėjau joms didžiausią pagarbą. Tos trys mažos valstybės, išbuvusios šimtametę rusų tironiją, išlaikė savo tradicijas, kalbą ir tėvynės meilę, kokią reta atstati bet kurioje kitoj tautoj. Aš apgailestauju, kad mano garbingasis ir mokslingasis draugas Northamptono atstovas (Mr. Paget) atrodo primiręs istorijos pamokas.

Britų vyriausybė yra susitepusi

Aš prisimenu, kaip kartu su kilniaja ponla lady Muriel Paget išleidom atsisaukimą rinkdami knygas Tartu universitetui Estijoje. Mūsų krašto gyventojai dosniai atsiliepė. Tų trijų mažų valstybių pastangom atstatyti savo tautinę kultūrą būdingas entuziazmas, su kuriuo jų universitetai išsivėdė vakarietiškus tyrinėjimų ir profesinio parengimo metodus. Manding, labiausiai apgailestinas faktas naujausiojo istorijoj yra tas, kad britų vyriausybė, stovint ant humaniškumo, teisingumo ir padarumo principų, yra susitepusi tų trijų valstybių prijungimo prie Rusijos pripažinimu de facto. Tai viena iš mūsų meto tragedijų. Juo labiau gaila darosi, kai prisimenam, ką tos trys mažos valstybės yra padariusios ano tarpkario metu savo tautinei kultūrai ir ūkiui pakelti iki tokio laipsnio. Aš prisidedu prie pastabos, kad dosniai, su užuojauta ir supratimu turėtų būti traktuojami tie žmonės kurie yra išblaškyti po Europą. Bet tuo pačiu metu mes, kurie visą laiką kovojom dėl laisvės, negalim pripažinti tas tris valstybes ištikusios tragedi-

jos. Mūsų pareiga yra nuolatos daryti žygius, kokius tik šio meto diplomatiniai galimūmai leidžia“.

Jie savo nuotaiką išlaikė nuostabi ir pasigėrėtinu būdu

Sir Arthur Salter: „Aš noriu keliais žodžiais ko stipriausiai paremti kreipimąsi dėl baltų traktavimo mūsų zonoje Vokietijoje. Aš lankiau jų stovyklas, ir aš tiesiog negaliu nusakyti to išpučio, kurį man padarė tų vyrų ir moterų kokybė. Praeityje jie paliko tragediją, o kai aš pas juos buvau jie prieš save jematė nykų ateities netikruma, tačiau jie savo nuotaiką išlaikė nuostabi ir

pasigėrėtinu būdu. Jie turėjo pirmąjį chorą, neturėdami knygų nei popierio mokė savo vaikus, buvo išrenkę maldos namus. Jie sumaniai palaikė aukštą moralę ir rodė aiškų troškimą imtis bet kokio racionalaus darbo, koks tik jiems buvo leistas. Aš čia krepšius apčiai dėl to, kad mano išpučius patvirtino kiekvienas, su kuriuo tik aš kalbėjau ir kurie turėjo ilgametį patyrimą Vokietijoje. Tas reikalas šiandien itin tinka iškelti, nes mes turim planą kai kuriuos iš jų parsigabenti čia. Reikalas eina apie tai, ar mes jų čia perkelsim daugiau ar mažiau ir kaip interpretuosim savo išleistuosius nuostatus bei taisykles. Mes norėtume kiek daugiau lankstumo, ir aš prašau vyriausybę vertiau priimti daugiau treminių negu mažiau, ypač tokiems graudžiams atvejais kaip tas, kurį minėjo mano garbingasis draugas Karalienės Universiteto Belfasto atstovas (prof. Savory)“.

Deputatas rado Lietuvoj 1933 m. ... suklimą

Mr. Julius Silverman: „Garbingojo Karalienės Universiteto atstovo (prof. Savory) istorinė apžvalga buvo vienašalė ir netikslė. Jis stengėsi sudaryti įspūdį, kad tos Baltijos respublikos prieš 1939 m. buvo mažos nepriklausomos vakarietiškos demokratinės valstybės. Iš tikrųjų jos tokios visiškai nebuvo. Nuo 1920 m. iki 1933 m. jos gal kiek panėšėjo — kad ir vien tik paviršutiniškai — į vakarines demokratijas. Jose buvo rinkimai, taip pat buvo ir šiek tiek kritikos laisvės. 1933 m. visose trijose respublikose tai pranyko, ir istorikai gali pasamprotauti, kodėl visur tais pačiais 1933 m. — tais nelemtais metais, kada Vokietijoje Hitleris atėjo į valdžią, — kiekvienoje iš tų respublikų įvyko perversmas. Demokratija buvo sunaikinta, ir 1939 ar 1940 m. ten tikrai demokratijos nebuvo. Kiekvienoje iš tų kraštų buvo mil-

žiniška politinių kalinių masė. Latvijoje, kurią aš lankiau praėjusiais metais, 1940 m. buvo du ar trys tūkstančiai politinių kalinių iš bendro 2,5 milijonų gyventojų skaičiaus“.

Maj. Tufton Beanhish: „O kiek jų ten dabar?“

Mr. Silverman: „Maždaug tiek pat“.

Majoras Beanhish: „O kiek Sibire?“

Mr. Silverman: „Pagal garbingojo atstovo apskaičiavimus, visų gyventojų išliūsti į Sibirį arba pabėgo. Tikėtina, man, Ryga ir kiti Latvijos miestai pilni —“.

Prof. Savory: „Mongolų iš Rusijos“.

Mr. Silverman: „Apie tai aš pakalbėsiu, jeigu garbingieji atstovai man leis. Mano silpnoji pusė yra ta, kad aš tuose kraštuose buvau ir juos mačiau. Gal dėl to aš negaliu kalbėti su tokia svoriu kaip tie garbingieji atstovai, kurie tuos kraštus stebi iš tūkstančio mylių atstumo.

Pastebėjimai deputato, kurį po Ryga vedžiojo NKVD gidas

Tiesa, ten nėra tokios demokratijos, kokią mes kad pažįstam Vakaruose; negalim norėti, kad po revoliucijos būtų tokios liberalinės ir demokratinės teisės, kokias turim čia, tačiau tie kraštai toli gražu nėra ūkiškai asimiliuoti likusieji Sov. S-gos daliai. Man buvo įdomu pastebėti, kad tai buvo viena iš mano lankytų Sovietų S-gos vietų, kur dar tebebuvo privačių krautuvininkų. Kokie 30% Rygos prekybos buvo smulkųjų krautuvininkų rankose. Provincijoj dar tebešimininkauja individualūs ūkininkai. Žemė išdalinta. Vokiečių ir kolaborantų žemė išdalinta gyventojams, ir tokiu būdu vyriausybė užsitarnavo žymią vietos ūkininkų paramą. Ir ne tik tai. Yra dar vienas įdomus dalykas. Kare išvien su raudonąja armija kovėsi viena latvių divizija, apie 30.000 vyrų. Be abejo, didelę jų dalis žuvo. Toji divizija iki šio išaugo į ištisą armijos korpusą, susidedantį iš keturių divizijų, kurias sudaro vien latviai. Aš primenu garbingiesiems atstovams, jog iš to, ar tautai galima patikėti ginklus, galima spręsti, ar krašto vyriausybė gyventojai palaiko. Kai šis armijos korpusas bus sukurtas, grynai rusišką armijos dalis paliks kraštą.

Aš nesakau, kad per kelių dienų vizitą tokiame krašte kaip Latvija aš ar kas kitas gali pastiprinti politinę atmosferą ir tiksliai susukti opozicijos pajėgumą. Opozicija yra. Jai neleidžiama pasireikšti. Aš negaliu pasakyti, kiek ji stipri. Bet aš gavau įspūdį, kad gyventojų dauguma, kiekvieno atveju didžiulė pramonės darbininkų dalis, stovi už

Lietuvių Rašytojų Tremtinių suvažiavimo atidarojimo posėdžio fragmentas

Don. Sulaičio nuotr.

ciavo ranką ir, paėmus žvakę, nuėjo į savo kambarį.

Cia, kaip visados, pirmą pirmiausia nusiuntė pro langą labą naktį žvaigždėms, paskui pažiūrėjo, ar ramiai miega lėšės, pagalios pabučiavo į snukutį Džimą. Bet viskas buvo ne taip malonu, kaip visados. Irka juto, kad kažkas graužia ją krūtinėje, ir jai buvo skaudu.

Mamytė tikriausiai neateis susišukuoti jai galvelės naktį, nes beveik niekad jos nateina, viešint ponui Gurskiui. Ne Liudvė neateis, nes turi paduoti vakarienę. O Irka pati dar nemoka šukuotis... Del galvelės tai niekis, bet vienai taip liudna.

O gal šįvakar kaip tik mamytė ims ir ateis. Tik vienai, vienai minutėlei. Tegu ponas Gurskis skaniai valgo sau vakarienę per tą minutėlę, o mamytė bematant ir pareitų...

Negera mamytė, negera — skamba giliai giliai Irkos sieloje. Kad tas ponas Gurskis nebūtų atvažiuojęs, ateitų. Kam jis atvažiuoja? Mamytė sako, kad jis geras ir padeda tvarkyti reikalus, bet Irka jo nemylė, nemylė ir nemylė.

Liudus į lovele, Irka atsi-
klaupe ir ėmė melstis.

— Tėve mūsų, kursai esi danguje...

Bet tolimiesni žodžiai kažkodėl šį kartą niekaip nesinerė iš atminties. Tik iš sopamos širdelės gilumos išsiveržė karštas meldimas:

— Dievuli, duok, kad visi tie bjaurūs reikalai galą gautų, ir kad ponas Gurskis negreit vėl atvažiuotų, ir kad tėvelis greit atvažiuotų. Žvaigždutės, paprašykite! Amen.

Bet įsigūžinus į minkštą antklodę, Irka vėl rados linksma. Ji ėmė mastyti, kaip bus gera, kai ji pradės mokytis, ir išmokės rašyti, ir rašys laiškus tėveliui. Rasinės kasdien, ir tėvelis jai atsakinės. Ji seniai jau nori mokytis, bet mamytė vis užsiėmusi tais reikalais ir sako, kad ji dar susipiešanti.

Paskui atsiminė, kad mamytė sakė rytoj niekur nevažiuosianti. Ji paprašė, kad eitų su ja į mišką. Ir Irkos širdelė patvino teikiu džiaugsmu, kad jame pasikendo visi jos vargai ir skausmai. Ji užmigo linksmai besisypsojama.

Ryto metą Irka, pavalgusi pusryčius, nubėgo su Džimu į savo namelį sodne. Lauke buvo taip gražu, saulėta ir šilta, kad

nė mastyti nenorėjai apie kambarį. Irka betgi, pažaidusi kurį laiką, nubėgo namo, spėdama mamytę jau būsiant pabudusią ir skubėdama jai pasakyti labą dieną. Kambariuose sutiko Liudvę kaip tik benešančią pusryčius poniai į lovą, tad žinodama motiną jau nebemiegant, šokė įsoko į jos kambarį, lyg jauna įsilaigijusi ožkelė, ir smarkiai nubūčiavus tebegulincią lovoje mamytę, ėmė skambėti kaip si-
dabrinis varpelis.

— Mamytė, Džim ir aš! Ak, šiandien eiti į mišką su tavim. Ar eisi, mamytė?

— Gerai. Tuojau po pietų. Pasisimsime pintinėles, gal rasime grybų.

Irkos akys sužibo neapsakoma laime.

— Mamytė, Džim ir aš! Ak, kaip bus linksma!

Valandėlę patylėjus, paklausė nedrąsiai:

— Mamytė, o ar ponas Gurskis šiandien neatvažiuos?

Kodėl klausė? Tur but ne. Tur but ne. Juk vakar buvo... Ar ir šiandien vėl?

— Gražu, Irka! Jei myli mamytę, tai turi džiaugtis, ponui Gurskiui atvažiuavus. Jis toks geras mamytėi, — tiek man pade-

da. Ir tau geras. Ar seniai džiaugiesi su skaniais saldainiais?

— Et, jau seniai jų nebėra! Ir nebenoriu daugiau. Nes, kai jis atvažiuoja, mamytė manęs nebemyli. Aš noriu, kad atvažiuotų tėvelis.

— Niekus plepi, Irka. Vaikų noro niekas neklauso. Kaip mamytė nori, taip ir turi būti. Jei taip imsi reikšti savo norus, tai iš tikro tuomet tavęs nebemylės.

Irka prižadėjo būti labai mandagi ir nuvedė motiną pas savo namelį parodyti naujų įrengimų ir naktį jos darželyje pražydusių gėlių. Paskui mamytė nuėjo namo, o Irka, pasilikusi sodne, ėmė dirbti iš smilčių darželį prie savo namelį ir kaisyti jį gėleimis. Iš pradžių viskas ėjo puikiai, šaliai, bet paskui Džim ir prasi-
mė žaidimą: ėmė traukyti iš darželio savo ponios įdailę gėles. Ponia barė jį ir norėjo jas išrauti kaip iš snukučio. Jis bėgo nuo jos, jį vijosi — ir buvo gailios, linksmybės ir džiaugsmo be galo, be krašto. Irkos juokas ir Džimo lojimas skardeno visą sodną. Taip nardė juodu saulėje, lyg žuvis vandenyje, kol Liudvė atėjusi pasaukė Irką pietų.

— Ar Irka žino, kad yra svečių? — tarė Liudvė. — Ką tik atvažiuojo ponas Gurskis.

Irka nežinojo. Ūmai jos linksmumas užgeso, lyg užpūsta žvakė.

— Gal mamytė neis dabar į mišką, — dingtelėjo jai į galvą.

Ponia Sofija ir p. Gurskis sėdėjo jau už stalo valgomajame. Padavus svečui rankelę ir klupterėjus, Irka atsisėdo savo kedelėje.

— Ką gi veikia panelė Irena ir jo malonybės dėim? — paklausė p. Gurskis, kreipdamasis į Irką.

— Aš nesu jokia panelė Irena. Aš esu sau Irka ir gana, — atsakė Irka kažkokių šauņu balsu.

P. Gurskis nusijuokė:

— Originali moteriškė užgaus tamstos dukte, ponla Sofija. Užuoat didžiausias panele vadina-
ma, kaip suaugusi, ji užsigauna.

— Mano dukte pradeda truputį kaprpyzti — tarė p. Sofija, šau-
niai pažvelgus į Irką.

Irka nieko jau nebesakė per visus pietus. Pavalgusi ir pri-
ėjusi prie motinos padėkoti, ji paklausė:

— Mamytė, ar eisi su mišką, kaip prižadėjai?

(Bus daugiau)

vyriausybę. Aš noriu parlamentui priminti, kad 1905 m. Talino ir Rygos darbininkai sukilo karu su Maskvos ir Leningrado darbininkais ir surengė revoliuciją. Tas pats buvo 1917 m. Sovietinės respublikos tuose kraštuose buvo 1919 m. sutriuškintos ne pačių gyventojų, bet vokiečių ginklų, ir gen. von Golte į kraštą (Latviją) įvygiavo, rodos, su 11.000 vokiečių karių.

Sir P. Hannon: „Gal garbingasis dštentelmenas leis man priminti, kad tu pačiu metu anąs britų armija išgelbėjo tą respubliką nuo likvidavimo?“

Mr. Silverman: „Taip, bet svarbu, kad von Golta pajėgus užslopino sovietinę revoliuciją tame krašte. Kokis dabar yra tu krašto valstybinis statusas? Garbingasis Karalienės Universiteto atstovas pasakė, kad JV nėra de facto pripažinusius tu šalių inkorporavimo. Aš drįstu nesutikti. Aš norėčiau remtis ne tuo, kas buvo pasakyta Maskvoje, bet tuo, kas pasakyta Potsdame, nes Potsdame buvo pasiektas susitarimas, kuris gerokai nušviečia šią bylą. Jis turi ryšį su Karaliaučiaus miesto ir kaimyninės srities inkorporavimu į Sov. S-gą. Konferencijoje, kurioje dalyvavo amerikiečiai, lygiai kaip ir britai, „buvo sutarta dėl sovietų vyriausybės pasiūlymo galutinai pareikšti Sovietų S-gai Karaliaučiaus miestą ir sritį, su rezervu, kad dabartinės sienos bus peržiūretos“.

Prof. Savory: „Aš norėčiau pastebėti, kad Karaliaučius buvo Rytprūsijų sostinė. Karaliaučius neturi nieko bendra su Baltijos valstybėmis. Potsdame tikrai buvo sutarta, kad Karaliaučius perduodamas“.

Mr. Silverman: Taip, elementarūs geografiniai faktai man nėra visiškai nežinomi. Ką aš norėjau pasakyti, tai, būtent, kad negalėjo būti manoma tą nedidelę Rytprūsijų sritį priskirti Sov. S-gai taip, kad ji nesusisiektų su kuria nors kita sovietų teritorija šalimi. Išvada aiški. Kadangi toji sritis susisiektų su sovietų Lietuvos teritorija, šieina, kad Baltijos valstybės pripažintoms sovietinėmis. Aš nematau, kaip tos išvados kas nors galėtų nepriimti. Tiesa, Sov. S-ga to punkto neieškė Taikos konferencijoje, ir, būtent, dėl dviejų priežasčių. Pirma, ji tarė, kad teritorijos buvo Sovietų S-gos dalis dar prieš Sovietų S-gai įstojiant į karą. Sovietai neketino ginčyti,

ar toji teritorija yra Sov. S-gos dalis, kaip mes neketinam ginčyti dėl Indijos ar amerikiečių dėl Filipinų statuso. Antra, aš įtariu, kad Sovietų S-ga manė, jog to dalyko nedera paversti mainikavimo objektu, kuris galėtų būti prieš jas panaudotas derybose. Vis dėlto aš manau, jog sovietai būtų išimtingiau padarę, jeigu jie mium ir amerikiečiams būtų atvirai pasakę: „Mes norim, kad tas teritorijas pripažintumėt kaip Sov. S-gos dalį“. Turint galvoj, kas yra įvykę, nėra abejonės, kad tada mūsų vyriausybė būtų sutikusi tai padaryti.

Dar yra kitų dalykų, kuriuos aš pastebėjau Latvijoje. Visų valdžios vietų latvių, latvių žurnalistai ir tie, kuriems pavesta tvarkyti fabrikus, nori žinoti, kam buvusiem Baltijos kraštų diplomatais teikiamas diplomatinės privilegijos. Tai labai smulkus reikalas, bet jis duoda akstiną tam tikriems nesklaidumam ir susirūpinimui. Latviai nori žinoti, ar jie gali lengviau prieiti prie savo DP ir papasakoti, kokios dabar Latvijoje gyvenimo sąlygos. Tokie tat tie nedideli dalykai, dėl kurių tikuos, pasekretoris pasisakys.“

Vyriausybės atsakymas

Mr. Mayhew (valstybės pasekretoris užsienio reikalams): „Šie debatai, į kuriuos turui atsakyti, buvo kieti. Garbingasis Karalienės Universiteto atstovas (prof. Savory) pareiškė, kad jis protestuoja. Jis pasakė, kad mes gal ir negalim labai daug ko padaryti tuo reikalu ir kad mes gal ir turime sutikti su fait accompli. Jis savo kalboje visiškai nepatiksino, kur vyriausybė negalėi ką doro ir ko norima, kad ji darytų. Debatų pagrindinis tikslas duoti ministeriui galimumą atsakyti į jo darbų kritiką, priimti sugestijas, ką jis turėtų daryti, ir išklauasyti papelmką už jo jau padaryta. Britų ministeriui, ypačiai ministeriui šios vos dvejis metus tepabuvusios vyriausybės, labai sunku atsakyti į labai didelę dalį to, kas buvo pasakyta šiuose derybose. Gal aš geriausiai paaiškinsiu padėtį duodamas trumpą visiškai nepagražintą ir neisdaiktą paveikslą įvykių nuo 1940 metų. Tų metų pradžioj tos valstybės buvo nepriklausomos neutralios šalys. Karo metu sovietų spauda jas apkaltino išvien su kai kuriomis kitomis šalimis rengus sąmokslą prieš SSSR saugumą. (Bus daugiau)

vyškupo soste, padinasi, turėdamas katalikiškus motyvus. Bet prof. Biržiška, užuot klausimą tiesiai atsaęs, tepripasakojo, kaip 18 š. dvasininkai židrejo į laudes meną. O turėdamas mintyje Biržiškos teigimą, kad Valančius „liovėsi tos lenkiškos propagandos tik iš apačios kunigams ir dailimi jo raštinei pasipriešinusi“, drįsau pridurti abejones forma antrą klausimą: kodėl gi lietuviškoji „apacia“ vėliau, būdama daug gausingesnė, nepriverė lietuviškal nusielti vėlesnių vyskupų, pvz., Palaišio? Bet, deja, prof. Biržiška ir šį klausimą nusuko į šalį, įsileidamas pasakoti, kad daugeli, ir būtent blaivybės idėją Valančiui pakisę bendradarbiai. Kad Valančius turėjo bendradarbių, visiems žinomas dalykas, ir ne apie tai ejo klausimas. Aš vieno tekliausiu: ar iš tiesų „Zemalčių Vyskupystės“ autorius, atsisėdęs į Zemalčių vyskupų sostą, buvo pasidaręs tokiu lenkiškos propagandistu, kad reikėjo apačios poveikio jam vėl atversti į lietuviškosios spaudos ir knygnešų iniciatorių? — Daug idomybių pripasakojo prof. Biržiška, bet to, ko klausiau, neatsakė.

3. Apgalėtina, kad prof. Biržiška visą savo straipsnį persunkė savęs aukštinimu, o manęs (ir ne tik manęs, bet ir savo kolegu, kitų istorikų) žeminimu. Nebuvo tam reikalo: nors gal būt ir niekas nebuvo suskaiciavęs, kad prof. Biržiškos mokslinių darbų skaičius siekia 13.000 rekordą, bet ir be to visi žino, ji esant uolų archyvinės medžiagos rinkėją, ir dar mažiau buvo „reikalo įrodinėti, kad aš nežinau istorijos, nes niekada šios profesijos ir nerašiau. O tokia autoritėtinė (savęs aukštinimu pagrįsta) argumentacija, nors psichologiškai ir patalpinama amžiumi, objektyviai visada lieka demagoginė, vadintai, ir masė nukreipta argumentacija: tik masė galima įtikinti visu autoritetu. Ir kas blogiausiai: autoritėtinė argumentacija neišvengiamai kievieną polemiką iš objektyvios diskusijos nužemia į beprasmišką dviejų asmenų gniaibymąsi viešumos akys. Taip atsitiko ir šį kartą.

4. Pozityviu šio polemikos rezultatu teikiu tai, kad ji davė prof. Biržiškai progą pasisakyti, kokia prasme jis teikia daugiauveidiskumo sąvoką: kiekvienas didelis žmogus esąs daugiauveidis. Gerai: žiniosime, kad taikindamas Valančiui daugiaue-

Augsburgo Dramos Teatras veikalą „Žmogus, kurį užmušiau“ repetitijos metu. Iš kairės į dešinę: Z. Kėvalaitytė, B. Pūkelevičūtė, J. Palubinskas ir H. Katkiskas. Don. Sulaičio nuotr.

IS LIET KACETININKŲ GYVENIMO KITUOSE KRAŠTUOSE

Siomis dienomis gautas laiškas iš buv. Stutthofe pol. kalinių, esančių Svedijoje. Tarp kitko rašoma: „Gero pas mus nieko. Savijauta, pasitikint sava atmintim, ne geresnė kaip Stutthofe... Apie savo privatų gyvenimą daug nekalbėsiu. Metus laiko išdirbau kaip langų valytojas, fabrike geležį krovėjas. Jau 7 mėn. kaip dirbu katorroje. Gaunu Kr. 360 mėn. Dirbu nuo 9–17. Kambarys Kr. 100, maistas 120, mokesčiai Kr. 60. Vos vėčiarnias. Esu biėdnas, susenęs, suvargęs. Nieko turėti ir nenoriu... Svedijoje mums visai nesaugu. Čia yra viena iš nesaugausių vietų.“

— Penki Svedijoje esą mūsų politiniai kaliniai atsiuntė Centro Valdybą anketas ir prašo politinio kalino pažymėjimo.

— Į Jungtines Amerikos Valstybes yra išvykę iš Europos apie keliolika buv. politinių kalinių, jų tarpe du dabartinės C. Valdybos nariai: Bronius Budginas ir prof. Adolfas Damašis. Greitai laiku jiems bus pasiūti įgaliojimai reikviti ten nuvykusių pol. kalinių tvarkalus ir atstovauti LARPKS.

JAV-bių labdaros organizacijos, turinčios reikalų su Europos tremtinių šelpimu, reikiša susidomėjimą politiniais kaliniais. Prieš kiek laiko gautas iš prof. Padalskio laiškas, kurioje jis perdavdavo NCWC (National Catholic Welfare Conference) centro penkis klausimus, liečiančius lietuvių politinių kalinių skaičių, kalnimo priežastis ir kitą. Atsakymą C. Valdyba yra jau pasiuntusi.

— Keletas pol. kalinių šiuo metu iš Anglų zonos yra išvykę į Angliją. Ryšys su jais dar neužmegztas.

RYSLIAI SU KITŲ TAUTŲ KZ ORGANIZACIJOMIS

Praėjusį mėnesį Liet. Pol. Kalinių S-gai pavyko užmegzti pirmuosius ryšius su lenkų ir vokiečių pol. kalinių organizacijomis. Vokiečių organizacija „Vereinigung der Verfolgten des Naziregimes e. V. (VVN)“ savo įstatuose yra įtraukusi net specialų punktą, bendradarbiauti su analogiškoms užsieniočių organizacijoms ir turėti su jomis gerus santykius. Be kitko, pabrėžtina, kad Bavarijos vyriausybė vadaus reik. ministeriui Dr. Auerbach yra pavedusi rūpintis ir globoti kacetininkus ir jų organizaciją.

— Prancūzijoje veikia ministerija karo belaisvų, deportuotųjų ir pabėgėlių reikalams, kuri pat rūpinasi politinių kalinių reikalais. Ar ne meta būtų ir mūsų atitinkamoms žinyboms į savo rūpesčių sritį įjungti ir šią, nes dauguma buv. politinių kalinių yra palaužtos sveikatos, o ne viešas atsidūręs sanatorijoj; be to yra kitų uždavinijų, kurie taūtinės veiklos požiūriu yra svarbūs, bet

IS POLITINIŲ KALINIŲ VEIKLOS

PATIKRINTI ŽUVUSIŲJŲ FLOSSENBURGE SARAŠAI

Amerikiečių teismo esančio Dachau, žinioje randasi kacetų medžiaga, bet kol kas neleidžiama viešai naudoti. LARPKS bandė gauti leidimą vietoje patikrinti žuvusių lietuvių sąrašus. Centro Valdybos pirmininkui, lydintam Dachau kacetininku, Pikturinos, pavyko birželio 25 d. prieiti prie Flossenbuge žuvusių mūsų tautiečių sąrašų. Iš penkių tomų medžiagos tėra žinios tik apie 97.000 kalintųjų, tačiau tai toli gražu nėra pilnas skaičius. Seštas tomas yra dingęs. Dėl to pilno lietuvių sąrašo nustatyti neįmanoma. Pagal esamus duomenis žuvusių lietuvių procentas yra pats didžiausias (46,5), lyginant su kitų tautų šiemie kacetų kalintųjų mirtimis.

FLOSSENBURGE ŽUVUSIŲJŲ URNA Į JAV

Kaip brangi mūsų tautos kankinių relikvija, Flossenbuge žu-

apie Valančius lietuvišką patriotizmą“, nes ir prieš ir po 1863 m. jis kovojo ne už mokyklų lietuviškumą, bet tik (mano pabrūkta — J. G.) už katalikybę“, pastaciau klausimai: ar yra pagrindo kvestionuoti Valančiui lietuviškumą vien dėl to, kad Valančius lietuviškąjį darbą dirbo katalikų

BAIGIANT POLEMIKA SU PROF. V. BIRŽIŠKA

Prof. V. Biržiškos straipsnis „Dėl P. Girnlaus ir vyskupo Valančiaus“ („Ziburiai“ 25 Nr., vertė mane atsakyti).

1. Be pagrindo prof. Biržiška stengiasi įteiginti ir mane, ir „Ziburį“ skaitytojus, kad paliesdamas jo kuriamąjį Valančiaus vaizdą esą įlindę ir ne savą sritį. Niekada ir niekur nesimčiau istorijos, nes ji iš tiesų nėra mano specialybė. Ir prof. Biržiškos atstovaujamaįjį Valančiaus vaizdą prisiminiau vienu sakiniu ne kokiame istoriniame straipsnyje, o tik iliustracijai, kaip kartais pas mus tautiškumo bei patriotiškumo sąvokos persilauri suprantamos ne tik kasdieniškai, bet ir mokslinėse studijose. Gi tautiškumo bei patriotizmo sąvokoms analizuoti nereikia būti istorijos specialistu, nes tai ne archyvinės dokumentacijos, o loginės sąvokų analizės dalykas. Todėl šitam uždaviniui, nors ir nebūdamas istoriku, turiu nemažesnę teisę, kaip prof. Biržiška.

2. Tiesa, prof. Biržiškai teigiant, kad aš jo pažiūrą į Valančių klaidingai supratęs (jo paties žodžiu tariant, „sufalsifikavęs“), pastaciau prof. Biržiškai klausima, koks gi iš tiesų jo nusistatymas į Valančių. Pastaciau šį klausimą ne kaip istorikos specialistas, o tik kaip savo tautos praeitimi besidomintis, visiškai nemanydamas, kad prof. Biržiška dėl to įsileis, palaikys tai jo traukimu į teismą ar egzaminavimu. Galiausiai, kad mano iškeltųjų jam klausimų prof. Biržiška neatsakė. Visai tai, ką jis savo ilgame straipsnyje pripasakojo, daro išpūdi į jautrią vietą patarkyto žmogaus, kurio neradamas į klausimą atsakymo ar ne, norėdamas tiesiai atsakyti, stengiasi išsisukti pasakodamas (ir labai uoliai), kas tik į galvą ateid. Iš tiesų turėdamas mintyje prof. Biržiškos teigimą, kad „negalima daryti išvadų

Lietuvių Rasytojų Tremtinių suvažiavime dalyvavę lietuvių žurnalistai

Don. Sulaičio nuotr.

vienos Politinių Kalinių S-gos priemonėmis neįvykdomi.

LIET. VISUOMENĖS INASAS FLOSSENBURGO PAMINKLŲ STATYBOJ

Per mėnesį visi paminkliniai darbai mūsų kankinių atminčiai įamžinti bus baigti. Išlaidos šiuo metu yra žymiai prašokusios prieš pusantro mėnesio numatytą sumą. Šiuo metu samata siekia jau 25.000 RM. Visuomeninės institucijos, kreipiantis šiuo reikalu, į jas Pol. Kalinių S-gai, yra suaukojusios: LTB Vyr. Komitetas 12.500 RM, VLIKas — 3.000, Weideno Liet. Komitetas ir visuomenė 3.000 RM, V. T. — 2.000 RM, Sv. Sosto Delegatūra — 1.000 RM. Ateitininkų Federacija — 1.000 RM, ir LTB Wuertembergo avliškė — 1.000 RM (viso 26.500 RM).

Sia proga Pol. Kalinių S-gos Centro Valdyba dėkoja visiems aukotojams ir ypatingu būdu Weideno komiteto pirmininkui C. Petrikui už nenulistamą rūpestį tvarkant visus reikalus vietoje.

LIET. POLITINIŲ KALINIŲ S-gos ĮTEISINIMAS

S. m. birželio 26 d. įteiktas Amerikiečių Karinės Valdžios skyriui „Information and Investigation Branch“ pranešimas apie Lietuvos Antinacinės Rezistencijos Politinių Kalinių S-gos įsikūrimą ir veikimą, apibūrinantį jos charakterį ir tikslus (priešėta S-gos įstatymus) ir pridedant duodamą pol. kaliniams pažymėjimų pavyzdį.

PARUŠTĖ KACETININKŲ ŽENKLELIAI

Pol. Kalinių Centro Valdybos nutarimu, ruošiami specialūs liet. kacetininkų — pol. kalinių ženkliukai: raudonas trikampis su L raide viduryje. Jų pagaminimu pavesta rūpintis Valdybos nariui Poviliui Žickui Augsburgėje. S-gos suvažiavimo proga visi nariai galės juos įsigyti.

POLIT. KALINIŲ KAPŲ TVARKYMAS

Ne vienas mūsų tautiečių, išėjęs iš kalėjimo ar kacetų, yra miręs Vokietijoje ir palaidotas be ypatingo ženklo. Pol. Kalinių S-ga kreipiasi pirmon eilėn į savo narius ir jų seniūnius, o kur jų nėra — į vietinius komitetus, prašydama sutvarkyti mirusių polit. kalinių kapus, parūpinti antkapius ir jų tolimesnį priežiūrą suorganizuoti vietose. Pol. Kalinių S-ga būtų dėkinga, jei visu tuo, kas šiuo reikalu yra ar bus padarvta, būtų ir ji painformuota. Tokių kapų nuotraukos praverstų rusiuiam tautos kankinių leidiniui.

PRANCŪZIJA PRIIMA VIRS 50.000 DP

Tarpvyriausybinių Pabėgėlių Komitetas liepos mėn. 7 d. pranešė, kad yra pasirašytas susitarimas pagal kurį virs 50.000 DP iš amerikiečių zonos bus priimti kaip pramonės, žemės ūkio ir namų darbininkai. Priėmimas bus pradėtas, kai tik Prancūzija bus pasijusi savo komisijas į stovyklas.

Susitarime nustatyta, kad DP, kurie bus priimti kaip darbininkai, su savo šeimos galės naudotis tomis pačiomis teisėmis, kokias turi prancūzų darbininkai ir gaus tą pačią algą. Prancūzija taip pat garantuoja, kad įvažiavusiems DP bus pripažintos tos pačios teisės ir laisvės, kokios yra teikiamos kitiems Prancūzijoje gyvenantiems svetimšaliams.

Pažymėtina, kad verbavimui darbininkų į anglų kasyklas nėra nustatyta jokio skaičiaus, kaip tai buvo padaryta susitariant su Belgija. Vyrų, kurie dirbs anglų ka-

SPECIALUS „ZIBURIŲ“ NR-15 KZ REIKALUI

Susitarta su vyr. „Ziburių“ redaktorium P. Vitėnu išleisti specialų numerį apie kacetus ir lietuvių kankius bei aukas juose. Pol. Kalinių S-gai yra kreipusis į kai kuriuos savo narius, pirmo eilės žurnalistus ir rašytojus, kad greitai laiku atsiųstų reikiamas medžiagas. Rašantieji prasmę nematoti to, kas jau buvo kitur rašyta, duoti trumpas ir ryškias savo kaceto ar kalėjimo apybraižas. Prasoma taip pat kacetinės poezijos, beletristikos ir nuotraukų arba pieštų (atkurtų) vaizdų. Siųsti C. Valdybos vardu: (14a) Kirchheim-Teck, Steingastr. 18.

TAUTINIS MARTIROLOGIJOS SKYRIAUS DARBAI

T. Martirologijos Skyrius, vadovaujamas Jono Rimašausko, baigia ruošti medžiagą specialiam leidiniui apie kacetus, priverdinimo darbo stovyklas ir kalėjimus, o taip pat apie juose kankintus ir žuvusius lietuvius. Iš tos medžiagos žinoma, kad lietuvių yra kalėję 16 kacetų, 13 priverdinamųjų darbų stovyklose ir 74 sunkiųjų darbų ir policijos kalėjimuose (viso 103). Per juos yra praėję 29.500 asmenų.

PASIKEITIMAI CENTRO VALDYBOJE

Vietoj susirgusio džiūva Karolio Drungos įdindinko pareigas perėmė Povilas Žickus. Šiomis dienomis į Ameriką išvyks sekretoriai inž. Adolfui Damušui, jo vieton kooptuotas Dr. Grigas Valančius.

Is Baltijos U-to studentų skautų sambūrio „Vytytės“ vėlavos pabaltio universiteto. Sambūrio vėlavos po pašventinimo ir korporantams juostų — spalvų teikimo A. As. nuotr.

nizacija perims išvietintųjų globą, tačiau ji yra tik laikino pobūdžio. Neimanoma, kalbėjo prez. Trumanas, kad šie žmonės neapbrėžtą laiką būtų laikomi stovyklose. Kai kurie Vakarų Europos ir Pietų Amerikos kraštai jau atidarė sienas išvietintiems asmenims. Ir Jungtinės Amerikos Valstybės yra įpareigosios bendradarbiauti su kitomis tautomis šiai tragiškai pasaulio problemai išspręsti.

Prez. Trumanas nenurodė, kiek turėtų būti kvotos padidintos. Jis pabrėžė, kad jis nesulauš Amerikos imigracinės politikos bendros revizijos, bet prašęs pakelti įsileidimo skaičių (NZ, 11.7 ir S&S, 7.8).

Zymūs amerikiečiai dėl DP įsileidimo į JAV

William Green, American Federation of Labor, pirmininkas, pareiškė: „Manau, kad JAV turi įsileisti bent 400.000 šių visokeriopų religinių ir politinių persekiojimo aukų. Šis skaičius yra mažesnis, nei pusė tu imigrantų skaičiaus, kurie galėjo legaliai atvykti, bet neatvyko, per šio karo metus.“

Philip Murray, CIO pirmininkas, sakė: „Mes esam sūnūs ir dukros tų, kurie atvyko į šią šalį, vengdami absoliutizmo savo

ny į JAV priimti. Jis delto reikalauja, kad Kongresas priimtų specialius palengvinimus išvietintiems asmenims įvažiuoti. Prez. Trumanas nurodė, kad nuo karo pabaigos daug išvietintųjų asmenų sugrįžo į savo gimtuosius kraštus, tačiau vakarinės Vokietijos ir Austrijos zonos bei Italijos dar yra apie milijoną išvietintųjų asmenų, kurie daugumoj yra kilę iš šiaurinių Baltijos sričių, Lenkijos, Ukrainos ir Jugoslavijos ir dėl politinių priežasčių į savo tėvynę nenori grįžti. Naujoji Tarptautinė Pabėgėlių Orga-

Baltijos U-to studentų skautų „Vytytės“ vėlavos pabaltio universiteto: prof. V. Cepas ir p. O. Krikščiūnėnė (dalykų rankojų pabaltio universiteto akta). Toliau sambūrio valdybos nariai ir dvasios vadas kun. R. Krassauskas. A. As. nuotr.

valdžioje, tikybinės neapykantos ir ekonominės eksploatacijos. JAV turi būti pavyzdys ir pasiūlyti šioms išlikėliams iš načių koncentracijos stovyklų naują gyvenimą.“

Earl G. Harrison, Citizens Committee on Displaced Person pirm. ir buv. imigracijos komisjonierius, teigia, kad „paskutiniųjų 850.000 Europos tremtinių turi rasti kraštą pastoviai įsikurti. Visokla kitokia pagalba, nežiūrint kaip būtų ji reikalinga, nesūlo šio pagrindinio klausimo sustvarkymo.“ „Vienybė“ 47. 5. 30.

TREMTINIŲ DALYVAVIMAS IRO DARBE

Likviduojamos UNRRA-os pareigas perima IRO. Napijoji globos įstaiga dar tik organizuojama. Gegužės mėn. Šveicarijoje rengiamos komisijos konferencijoje populiarius buvo du skūliai: taupumas ir tremtinių grąžinimo akcija. Pirmasis sūkis davė gerą progą tremtinių privačiomis globos organizacijom pasiūlyti IRO savo bendradarbiavimą. Baltų ir slavų organizacijos įteikė savo bendrą memorandumą, žydai savo memorandumą skyrium. Memorandumų tikslas — įtikinti IRO parengiamąją komisiją, kad tremtiniai patys gali atlikti visą globos paskirstymo darbą. Tuo būdu administracinis aparatas supaprastėtų ir aptigtų. Šitas argumentas buvo rastas labai pagrįstas ir konferencija nutarė priimti patį principą, kad tremtiniai būtų įtraukti į IRO darbą.

Tremtinių įtraukimo idėjai konferencijoje reiškesi palankiai pats paruošiamosios komisijos pirmininkas Ponsot, nepalankiai gen. sekretorius Altmayeris ir jo patarėjai.

UNRRA buvo pasiūliusi perimti naujai organizacijai 1900 tarnautojų. Po tam tikrų prieštarių buvusioms UNRRA-os veikimui sutikta su kompromisu: priimti tuos tarnautojus laikinai 3 mėnesiam.

Tremtinių globos organizacijų atstovai dalyvavo šioje konferencijoje kaip stebėtojai. Visi laikėsi labai vieningai. Lietuviams atstovavo min. E. Turauskas. Kitoje konferencijoje visiems baltams atstovaus LRK pirmininkas (E).

Lietuviai Vokietijoje

Schw. Gmünde. Is šios naujai sukurios stovyklos užsirašiusieji į Kanadą miško kirsi 28 stipriausieji vyrai, perėję per visas komisijas, 14. VII išvyko jau į pereinamąjį lagerį. Be draugiškų ir šeimyniškų šiems vyrams išleistųjų stovyklos klebonas kun. Karalius 13. VII sekmdienį 9 val. atlaikė už išvykstančius šv. mišias su pritaikytu pamokslu, palinkėdamas geros sėkmės ir prašydamas laikyti tinkamą aukštumo lietuvių vardą užjūry ir nuolat būti jaunos dvasios. Be to, juos apdovanojo škapieriniais medaliukais — katalikiškumo ženklais. J. K.

Augsburgas. S. m. liepos mėn. 8 d. Augsburgėje įvyko Moksliečių Ateitininkų Sąjungos Vokietijoje kuopų atstovų suvažiavimas. Tikslu aptarti nūdienius aktualius moksliečių ateitininkų organizacinius, spaudos, sporto ir kt. reikalus. Suvažiavimas praėjo labai darbiningoje nuotaikoje. Suvažiavę kuopų pirmininkai gyvai domėjosi naujais Centro Valdybos planais ir aktyviai dalyvavo dėl jų diskusijose. Suvažiavimas baigėsi kuklia vakariene, kurios metu buvo perskaitytos ir priimtos rezoliucijos. A. K.

Hanau. „Atžalynas“ stato A. Gehri 9 pav. pjesę „Sėstame Aukšte“. Tai giedras Paryžiaus gyvenimo fragmentas. Režisuoja akt. Vyt. Valiukas, dekoruoja dail. K. Jezerakas. Premjera — rugpjūčio pradžioje.

DARNUS BALTŲ BENDRADARBIAVIMAS Hanoveris

Hanoverio DP Baltų stovykloje lietuvių tesudaro tik mažą dalį gyventojų, nes dabar tebelikę vos apie 300 lietuvių (viso gyventojų yra apie 1200 žm.), daugumojie mokytojai ir valkal, nes apie 70 darbingiausių vyrų jau išvažiavo į Didžiąją Britaniją darbam. Tačiau ir dabar kultūrinis, visuomeninis gyvenimas išsivystęs, kaip ir dera centrinei Britų zonos lietuvių kolonijai.

— Šią mažytę ir menkuotus barakus gyvenančią lietuvių koloniją jau antrą kartą aplankė Čiurlionės Ansamblio ir Hanoverioje davė net du koncertus: liepos mėn. 4 diena mieste, puikioje Bethoveno salėje, kur dalyvavo tik kvietiniai svečiai britų ir vokiečių administracijos aukštesnė pareigūnai, Veterinarijos bei Technikos Akademijų profesoriai, daugelis studentų (čia studuoja ir apie 40 lietuvių studentų) ir kita rinkinė Hanoverio visuomenė. Liepos mėn. 5 diena buvo koncertuojama DP Baltų kolonijos salėje, kur vieningai dalyvavo kolonijos gyventojai lietuviai, latviai, estai ukrainiečiai ir daugelis kvietusių svečių. Daugelis lietuvių atsilankė ir iš kaimyninių kolonijų, kurios neteisingai pas save visą Ansamblių paršvietė. Koncertu metu specialus Sąjungos žurnalistas Čiurlioniečių foto-

grafo ir buvus UNRRA direktorius Mr. Binard (dešinėje) nuodidžiausiai už koncertus Ansamblio vadovui ir jo bendradarbiams padėkojo. — Birželio mėn. 28 diena Hanoverio lietuvių kolonija surengė ne tik iškilningą atsivertinimą, pagerbimą buvusioms šios didžiulės stovyklos komendantui lietuviui inž. Griškėnui. Pobuvyje dalyvavo apie 200 kvietinių svečių. Čia net lietuvių bet broliai latviai, bičiuliai estai ir ukrainiečiai pasakė nuosirdžių kalbų, kur išskėlė inž. Griškėno ir visos lietuvių grupės nuopelnus lietuvių kultūrai ir visuomeniniam gyvenimui. Pobuvyje dalyvavo stovyklos šefas Mr. Nelson, kuris savo kalboje pasidžiaugė taip nuosirdžių Baltų ir kitų čia gyvenančių tautybų bendradarbiavimu. Dabar stovyklos komendantu išrinktas latvis, nes jie čia sudaro absoliutinę daugumą.

— Birželio mėn. 23 diena Hanoverio lietuvių kolonija lankė J. E. Vokietijos Padolesis ir teikė Sutvirtinimo Sakramentą. Pažymėtina, kad šio garbingo ir pirmą kartą atsiakiusio Katalikų Bažnyčios Hierarko sutikimui kruopščiai pasigamė ne tik lietuvių, bet ir visa didžiulė stovykla. Prie specialiai parengtų ir gražių išpuosų didžiulių vartų, kur spindėjo reikšmingas parašas SALVE PATRIE ET PASTORI! Ekscelencijai sutiko mien įvažių tautybų žmonių ir pulkai pasirengę jaunimas, moksliečiai. Pamaldas laikė ir Sutvirtinimo Sakramentą teikė išpuostoje didžiulėje stovyklos salėje, kur dalyvavo įvažių tautybų ir net įvažių tikybų kolonijos gyventojai, kur atsilankė ir stovyklos šefas Mr. Nelson.

Vakare, lietuvių progimnazijos salėje Ekscelencijos pagerbimui buvo surengta arbata, kurioje dalyvavo per 70 kvietinių iš įvažių tautybų ir tikybų rinkinių žmonių.

Sia proga Ekscelencija priėmė brolių latvių pakvietimą ir aplankė jų tradicines Jonines, kurios vyko gamtos prieglobistėje. Žvalyns

Hannoveris. — Is čia dalis lietuvių išvyko į Angliją. Jie rašo, kad nutatino darbo dar nėra gavę, o laikinai dirba pas ūkininkus. Išvykusiųjų šeimos išvažiuoja šiomis dienomis. Hanoverio likusiųjų gyvenimas eina sava vaga. Birželio 22 d. hannoveriečiai kvietė į vakarpus Padolesis. Aukštojo svečio atsilankymas lietuviams suteikė paguodas, o kitoms tautybėms paliko gilų įspūdį. Liepos 12 d. šia 3 karta debiutavo Čiurlionės ansamblis. Į ansamblių buso atvykęs iš Berlyno lietuvis USA karo korespondentas, kuris ansamblių nuolat lankė.

Į išvykusiu Anglijon vyrai atkėlė iš kitų stovyklų — daugiausia latvių. Su jais apsigyveno ir buvęs paskutinis Rygoje Latvių — Lietuvių Vienybės pirm. p. Julius Bračas, kuris čia iškūrė šios organizacijos skyrį ir ruošias plėsti šios organizacijos visose britų zonos stovyklose.

12

kirti Angliją ir Prancūziją nuo Jungtinių Amerikos Valstybių, bet ji mato, kad tai dabar yra neįmanoma dėl Anglijos priklausomumo nuo Amerikos maisto. Kitas veiksnys sovietų galvoje, be abejojimo, yra įsitikinimas, kad Jungtinės Amerikos Valstybės gresia depresija. Jei tai įvyktų, sovietų politikai tik, kad materialistiskai galvojęs Kongresas priverstų Ameriką pasitraukti iš Europos.

Marshallo planas sovietų manymu stengiasi šio krizės išvengti; jis numato ne tik paremti Vakarų Europos valstybes, bet taip pat išvengti perprodukcijos ir nedarbo Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Tą patį sustiprintų „kapitalizmas“, išskeltų demokratiją ir pakenktų komunizmui. Tai yra pagrindinės priežastys, kodėl Rusija nesideda prie Marshallo plano ir neleidžia kitoms, jos orbitoje esančioms, valstybėms dalyvauti Europos konferencijoje Paryžiuje.

„Jei ji negali sudaryti vieno komunistinio pasaulio, tai ji nori suskaldyti Europą ir daugelį kitų kraštų – ir prokumunistinius ir „prokapitalistinius“ pasaulius, rašo britų publicistas Wickham Steed straipsnyje „Vienas ar du pasauliai“, tilpusiame „Sunday Empire News“ „Europos kraštai nieko nelaimėtų, jei pramonės ir ūkio krizė Amerikoje“, tęsia jis. „Jie daugiau gali laimėti bendradarbiaudami tarpusavy ir su

D. Britanijos sosto ipėdinė princesė Elizabeth su savo sužadėtiniu lt. Mountbatten

Elizabeth su savo sužadėtiniu lt. Mountbatten

Amerika, ir kas numato, kad jie gali nugalėti savo sunkumus be Rusijos, tas gali jai pasakyti, kad jos svajonė apie komunistų viešpatavimą yra tuščia ir kad „vienas pasaulis“ laisvėje yra vienintelė alternatyva dvims pasauliams grumtynėse“.

Jis nurodė, kad JAV-bių vyriausybė ir kariuomenė yra atsakingos už sprendimą išvietintųjų asmenų, jei jie bijo religinių ar politinių persekiojimų, neversti grįžti į jų kilmės kraštus.

Jis toliau pridūrė, kad „mūsų veiklos didžiausias trūkumas pasireiškė planuojant, vadovaujant ir parodant mūsų tikrąjį atsakomybės jausmą. Tai suteikė daug argumentų tiems, kurie kaltina, kad amerikiečių tauta ir vyriausybė daug daugiau kalba negu dirba ir kad jie neįgyvendina tų principų, apie kuriuos anksčiau tiek daug kalbėjo.“

Opozicija, kurią sudaro Amerikos Legionas ir užsienio karo veteranai savo pasipriešinimą Strattono projektui grindžia butų ir darbo trūkumu. Amerikos revoliucijos duktėryt taip pat pareiškė savo nepritaurimą.

Šią savaitę jų nuomonė buvo tipiška išreikšta vieno kongreso opozicijos nario, demokrato Ed. Gossetto iš Teksaso, jis savo kalboje iškėlė pavojingų agentų išvietintųjų asmenų tarpe klausimą ir taip pat su jų įsileidimu susijusiu nedarbu, skurdū, kriminaliniais nusikaltimais ir kitomis socialinėmis, politinėmis ir ekonominėmis aplinkybėmis. (NYTOW, 47. 7. 6)

Baletas „Coppelia“ premjera liepos mėn. 28. d.

Lietuvių Tremtinių Baletas Teatro stomo 3 veiksmų baletas „Coppelia“ premjera įvyksta liepos mėn. 28 d. 20 val. Augsburg, „Ludwigsbau“ salėje. Baletmeisteris E. Bandzevičius, dekoratorius dail. L. Villamas, dirigentas muz. A. Kučinas.

Premjeroje dalyvauja: V. Adomavičiūtė, T. Babuškinaitė, J. Drazdauskaitė, R. Drazdauskaitė, T. Doberkaitė, G. Ceglakovaitė, N. Kaliskienė, Kepalaitė, T. Pagodinaitė, Z. Smolskaitė, J. Sadevičiūtė, A. Slepetytė, J. Ambrazas, E. Bandzevičius, A. Butkus, M. Bruneizeris, Z. Baublys, B. Čunovas, A. Liepinas, S. Modzeļauskas, P. Maželis, J. Puoždiūnas, S. Velbassis, J. Vasiliauskas, Zygas.

Lietuvių stovyklos, norinčios patekti į šią premjerą, turi iš anksto pranešti pagėdaujamą vietą skaičių šiuo adresu: LT Baletas Teatras Augsburg-Hochfeld, Baltic Camp.

LT Baletas Teatro administracija

Baltijos Tautų Sporto Šventė įvyks!

Liepos 13 d. Augsburg įvyks vietos lietuvių, latvių ir estų sporto atstovų pasitarimas, baltų tradicinis sporto šventės reikalas. Pasitarime buvo principiniai susitarimai surengti Augsburg š. m. rugsėjo mėn. Tiksliai šventės data ir programa bus nustatyta sekančiam posėdyje kuris įvyks liepos 22 d.

Europos konferencijai Paryžiuje prasidėjus

K. C.

Liepos 12. d. Paryžių prasidėjusi konferencija vyksta be Rusijos ir jos įtakoj esančių kraštų. Konferencijos svarbiausias tikslas yra sukurti organizaciją, kuri iki rugsėjo mėn. 1 d. sudarytų pagalbos Europai programą ir nustatytų atskirų Europos valstybių ūkinius reikalavimus.

Rusija iš savo pusės taip pat stengiasi sustiprinti tarpusavy ūkinius santykius jos dominuojamoje Rytų Europoje. Atskiros valstybės tariasi tarpusavy ar su Rusija sudaryti dvišales prekybos sutartis. Toks ūkinių santykių suintensyvinimas tarp rytinių Europos valstybių yra laikomas pasirodusiu sudaryti Rytų bloką, kuriame vadovautų sovietai.

Su Europos konferencija Paryžiuje prasideda nauja pasaulio tautų sugyvenimo fazė. Išryškėja ne tik Rytų ir Vakarų blokai, bet tai pat patiekiami Europos ūkinės atstatymo programos Marshallo ir Molotovo planų pavidale. Europos tautos turi aiškiai pasisakyti už tradicinę Vakarų Europos demokratiją, ar už Maskvos plautuvą ir plaktuką.

„Šią pasirinkimą šiandien turi padaryti netik tautos, bet daugely kraštų ir atskiri asmenys. Kova tarp dviejų pasaulių šiandien pasiekė kaimus ir šeimas“, rašo „New York Times“.

Pasaulio pasiskirstymas į du blokus nėra visai naujas dalykas. Britų laikraštis „The Sunday Times“ žinomas publicistas Scrutator rašo: „Kai Rusija uoliai organizavo savo bloką, jos šūkis „Nereikia Vakarų bloko“ mūsų gasdino nuo savojo bloko sukūrimo“, ir toliau jis nurodo, kad dabartinė padėtis turi kelti kurio panašumo su padėtimi po anglų-prancūzų sąjungos sudarymo 1904 metais. „Tada Vokietija buvo jau vadovaujama užpuolimo specialistų – admiralas Tirpitz stovėjęs savo laivyną užkariauti Anglijai, o grafas Schlieffenas ruošė savo

fatališką planą per Belgiją užpulti Prancūziją. D. Britanija ir Prancūzija apie tai negalvojo: jos tarėsi ne kaip tam pasipriešinti, bet kaip tarpusavy bendradarbiauti ir iš to pasiekti naudos. Ši draugystė buvo kliūtis Vokietijos tamsiems tikslams, ir ji pradėjo prieš šią britų-prancūzų sąjungą grąsinimus ir gasdinančius manevrus jai išardyti. Yra galima rašo jis baigdamas, „kad po grąsinimo, su kuriuo Molotovas užbaigė Paryžiaus konferenciją, seks kiti ir dar smarkesni. Jei taip, tai mes turim laikytis tvirtai ir būdami ramiai bei draugiškai nusiteikę turim atminti, kad glostymas dar niekada nesužvelgino totalizmo“.

Nėra abejonės, kad Rusija turi sunkių ekonominių problemų. Jos gyventojams taip pat trūksta maisto ir pastogės, ir ji reikalinga Amerikos pagalbos nemažiau kaip kuri kita karo nuniokota šalis. Didelė dalis jos satelitų taip pat yra reikalingi Vakarų Europos rinkų ir produktų. Dauguma stebėtojų sutinka, kad Rusija karo nenori, mažiausiai bent šioje kartoje. Kodėl tad ji laikosi tokios obstrukcinės politikos, kuri veda prie blokų sudarymo? Ko iš tikrųjų Rusija nori?

Į šį klausimą „New York Times“ bendradarbis R. Daniell taip atsako: „Ji nori laiko ir saugumo įvykdyti komunistinį eksperimentą ir savo sistemą išplėsti visoj Europoje, nes pagal Kremlių filosofus „vienas pasaulis“ reiškia „marksistinį pasaulį“. Sovietų Rusija nori išplėsti savo valdžią visoj Europoje. Ekonomiškai ji nori iš savo satelitų ir buvusių priešų iššiuptyti visa, kas tik galima pervežti. Jos aspiracijos yra svarbiausia kliūtis Europoje yra Jungtinės Amerikos Valstybės. Del to vienas iš svarbiausių Rusijos tikslų yra atstumti Jungtines Amerikos Valstybes iš Europos. Ji taip pat norėtų ats-

DP išleidimas i Amerika atidedamas

Atstovų Rūmų teisinė pakomisė, paskutiniu metu svarstanti pasiūlymą įsileisti į šį kraštą kiek Europos išvietintųjų asmenų, šią savaitę, atrodo, pasiekė tokį padėties tašką, kur šiuo klausimu nieko daugiau nebebus daroma prieš kongreso išsiskirstymą.

Pakomisė, dirbdama pagal nustatytą dienotvarkę, paskutinę savaitę nagrinėjo H. R. 2910 įstatymo projektą, patiektą Illinois respublikono atstovo William G. Strattono. Šis įstatymo projektas siūlo laikinai panaikinti imigracijos stabdžius ir leisti ketverių metų laikotarpyje įvažiuoti 400.000 išvietintųjų asmenų.

Ateinančią savaitę turėjo būti baigti išklausti likusiųjų liudinių pasisakymai. Vienai atstovų grupei pasisakius už kai kurių privatus pobūdžio projektų pirmumą, išvietintųjų asmenų įsileidimo klausimas užsidedė.

Viso šito išdavoje paskutinė svarbių sprendimų sesija kaip tik sutapo su kongreso išsiskirstymu.

Nežiūrint į pagalbos reikalingumo skubotumą visiems tiems asmenims, kurie savo namus paliko dėl nacizmo ar komunizmo viešpatavimo, ir oficialių pareigūnų paliudijimus, kai kurie atstovai pareiškė norą aplankyti Europą ir patys savo akimis pamatyti išvietintuosius asmenis.

Jei pakomisė ir pasisakytų už šias priemones ir komitetas pilnai ją paremtų, įstatymo projektas galėtų patekti į Atstovų Rūmų darbų planą, bet jis nebebutų pradėtas svarstyti šioje sesijoje.

Senatas, kuris anksčiau visai nesidomėjo šia problema, taip kaip respublikonų rūmų vadovai, perėmė šią problemą ir 2 demokratai patiekė DP projektą.

Būdami daug griežtesni imigrantų patikrinimo atžvilgiu, jie duoda pirmenybę karo našlaičiams, jaunesniems negu 21 metų amžiaus.

Pakomisė gavo daug prašymų iš tautų atstovaujančių asmenų religinių, darbo ir civilinių organizacijų, kurios nurodo, kad JAV-bės turėtų šį klausimą spręsti tarptautiniu mastu pasilydamos pastoviai prieglaudą karo aukoms ir visiems prisipaustiems, kurie daugiau kaip po 2 metų po karo pabaigos vis dar tebegyvena stovyklose.

Dabartiniu metu Amerikos mokesčių mokesčiai, JAV-bių kariuomenė ir tarptautinės para-

mos institucijos išleidžia milijonus, kad galėtų aprūpinti mažiau kaip 1.000.000 lietuvių, latvių, estų, lenkų, žydų, jugoslavų, ukrainiečių ir kitų be pilietybės asmenų maistu, rūbais ir pastogė.

Pritaria Strattono projektui ir nori, kad kasmet būtų įsileidžia-

Eva Peron, Argentinos prezidento žmona, lankėsi Ispanijoje ir Italijoje. Romoje ji gavo privatinę audienciją pas popiežių.

ma po 100.000 išvietintųjų asmenų pagal neįnaudotas jų kilmės kraštų imigracijos kvotas, argumentuoją, kad pabėgėliai, kaip ir daugelis garsųjų imigrantų, atvykusių į šį kraštą anksčiau jų galėtų pasiūlyti šiai šaliai daug didelių vertybių, netik pačioje JAV-bių širdyje, bet ir mažai apgyventose srityse, kaip Aliaskoje.

Jie atmeta kaltinimą, kad JAV-bių vyriausybė trukdo išvietintiesiems asmenims grįžti į jų gimtuosius namus. Laikinas imigracijos palengvinimas išlaikytų amerikiečių tremties ir prispaustųjų prieglaudos tradiciją bei praskintų kelią ir kitiems kraštams pasiekti jų pavyzdžiu.

Kalbėdamas už Strattono projektą, buvęs gubernatorius H. Lehman perėmė šią savaitę rūmų teisinę pakomisę pareiškė, kad jis pasisakys už aktyvią visų žydų institucijų prisidėjimą prie filantropinio ir bendruomeninio veikimo.

Argentinos prezidentas Juan Domingo Peronas